

# พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

# พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

# BUDDHIST WAY OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUBDISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRICT, ROI ET PROVINCE

PHRA ANURAK APINUNTO (MUNRATN)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN BUDDHISTIC LOCAL GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

| | | |
|---|---|---|
| **หัวข้อวิทยานิพนธ์** | : | **พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** |
| **ชื่อนักศึกษา** | : | **พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์)** |
| **ชื่อปริญญา** | : | **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** |
| **สาขาวิชา** | : | **การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์** |
| **ปีพุทธศักราช** | : | **2566** |
| **อาจารย์ที่ปรึกษา** | : | **พระครูกิตติวราทร, ผศ. ดร.** |

---

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

.....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....

(พระครูกิตติวราทร, ผศ. ดร.)

กรรมการ .....

(พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร.)

กรรมการ .....

(ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า)

กรรมการ .....

(พันตำรวจตรี ดร. พชรเดช เสมานู)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

| | | |
|---|---|---|
| Thesis Topic | : | Buddhist way of life of the People Based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa Khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province |
| Student's Name | : | Phraanurak Apinunto (Munratn) |
| Degree Sought | : | Master of Political Science |
| Program | : | Buddhistic Local Government |
| Academic Year | : | 2023 |
| Advisor | : | Phrakrukittiwarathorn, Asst. Prof. Dr. |

---

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Political Science. (Buddhistic Local Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri)

Thesis Committee :
Chairman .....
(Assoc. Prof. Dr. Phasakorn Dokchan)

Member (Advisor) .....
(Phrakrukittiwarathorn, Asst. Prof. Dr.)

Member .....
(Phrakhrusamu Silasak Sumato, Dr.)

Member .....
(Dr. Pornpimol Pochailar)

Member .....
(Pol. Maj. Dr. Pacharadech Semanu)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

# บทคัดย่อ


| | | |
|---|---|---|
| **หัวข้อวิทยานิพนธ์** | : | **พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** |
| **ชื่อนักศึกษา** | : | **พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์)** |
| **ชื่อปริญญา** | : | **รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** |
| **สาขาวิชา** | : | **การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์** |
| **ปีพุทธศักราช** | : | **2566** |
| **อาจารย์ที่ปรึกษา** | : | **พระครูกิตติวราทร, ผศ.ดร.** |

---

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลจำปาขัน มีจำนวนทั้งสิ้น 5,501 คน จัดทำกลุ่มตัวอย่างจำนวน 361 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test

**ผลการวิจัยพบว่า:**

1. ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ)

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ รู้จักความพอประมาณในตนเอง รู้จักประหยัด อดออม ควรมีการศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ควรนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ ลด ละ เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด

**คำสำคัญ** พุทธวิถี, ประชาชน, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, เทศบาล

# ABSTRACT


| | | |
|---|---|---|
| **Thesis Topic** | : | **Buddhist Way of Life of the People Based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province** |
| **Student's Name** | : | **Phra Anurak Apinunto (Munratn)** |
| **Degree Sought** | : | **Master of Political Science** |
| **Program** | : | **Buddhistic Local Government** |
| **Anno Domini** | : | **2023** |
| **Advisor** | : | **Phrakhrukittiwarathorn, Asst. Prof. Dr.** |



The objectives of this thesis were 1) to study the Buddhist way of Life of the people based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province 2) to compare public opinion of the People based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province, classified by gender, age, education level and occupation 3) to study the recommendations on Buddhist way of Life of People based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province by using a quantitative research methods. The sample group was 361, selected from 5,501 of population group who aged 18 years and over in the area of Champa khan Subdistrict Municipality. The instrument used for data collection was a 5 -level estimation scale questionnaire with content accuracy of 0.67-1.00 and confidence equal to .97. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test value, and F-test.

**The research found that :**

1. Buddhist way of People based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Subdistrict, Suwannaphum District, Roi Et Province. Overall and each aspect was at a high level. When considering each side in order from the highest average to the lowest were Moral conditions, and the side with the lowest was Moderation (Chanda)

2. Comparative results of Public opinion based the Philosophy of Sufficiency Economy, classified by gender, education level and occupation overall, were no difference. People's Opinions based on the Philosophy of Sufficiency Economy, classified by age, the difference was statistically significant at the .05 level.

3. Recommendations on Buddhist way of Life of the people based on the Philosophy of Sufficiency Economy in Municipality of Champa khan Sub-District, Suwannaphum District, Roi Et Province were self-sufficiency, know how to save, should have education and learning at all the time, should bring family members to the temple to make merit regularly, reduce and give up all kinds of vices and drugs.

**Keywords** : Buddhist way, People, Philosophy of Sufficiency Economy, Municipality

# กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหลายท่าน และสามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าได้เป็นผลสำเร็จผู้ทำวิจัยจึงขอกราบขอบคุณมาณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัย พระเมธีวัชราภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูกิตติวราทร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และยังเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้ให้ความเมตตา ความรู้ คำแนะนำชี้แนะ และตรวจสอบแก้ไข ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ ประธานกรรมการสอบและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พ.ต.ต.ดร.พชรเดช เสมานู, ดร.เวชสุวรรณ อาจวิชัย, ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า และคณาจารย์สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ทุกท่านที่เป็นอาจารย์ประสิทธิ์ประสาทวิชา

ขอกราบขอบพระคุณ พระเทพวชิรวิมล, ดร., พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. และนายอำพัน นาไทร ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งให้คำชี้แนะ ตรวจสอบแก้ไขและปรับข้อความให้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ นายสมชาย สีเหลือง นายกเทศมนตรีตำบลจำปาขัน ที่ให้ความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน และประชาชนทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสุดท้ายขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูอิสรธรรมานุวัฒน์ คุณบิดา คุณมารดา จ่าสิบเอกสมบูรณ์ จรทอง และครูบาอาจารย์ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจในการเรียนและจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

พระอนุรักษ์ อภินฺโท (มูลรัตน์)

# สารบัญคำย่อ

การใช้อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระสูตรและอรรถกถาแปล เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอันเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการค้นคว้า ซึ่งมีคำย่อ และคำเต็มเรียงตามลำดับเล่ม ดังนี้

**คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระวินัยปิฎก (ฉบับภาษาไทย)**

| **คำย่อ** | | **คำเต็ม** | |
|---|---|---|---|
| วิ.ม. | = | วินยปิฎก | มหาวคฺค |

**คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระสุตตันตปิฎก (ฉบับภาษาไทย)**

| **คำย่อ** | | **คำเต็ม** | | |
|---|---|---|---|---|
| ที.สี. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ทีฆนิกาย | สีลกฺขนฺธวคฺค |
| ที.ม. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ทีฆนิกาย | มหาวคฺค |
| ที.ปา. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ทีฆนิกาย | ปาฏิกวคฺค |
| ม.มู. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | มชฺฌิมนิกาย | มูลปณฺณาสก |
| ม.ม. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | มชฺฌิมนิกาย | มชฺฌิมปณฺณาสก |
| สํ.นิ. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | สํยุตฺตนิกาย | นิทานวคฺค |
| สํ.สฬา. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | สํยุตฺตนิกาย | สฬายตนวคฺค |
| องฺ.ติก. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | องฺคุตฺตรนิกาย | ติกนิปาต |
| องฺ.จตุกฺก. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | องฺคุตฺตรนิกาย | จตุกฺกนิปาต |
| ขุ.ขุ. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ขุทฺทกนิกาย | ขุทฺทกปาฐ |
| ขุ.ธ. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ขุทฺทกนิกาย | ธมฺมปท |
| ขุ.สุ. | = | สุตฺตนฺตปิฎก | ขุทฺทกนิกาย | สุตฺตนิปาต |

**คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระอภิธรรมปิฎก (ฉบับภาษาไทย)**

| **คำย่อ** | | **คำเต็ม** | |
|---|---|---|---|
| อภิ.สงฺ. | = | อภิธมฺมปิฎก | ธมฺมสงฺคณี |

**อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก (ภาษาไทย)**

| **คำย่อ** | | **คำเต็ม** | | |
|---|---|---|---|---|
| อภิ.สงฺ.อ. | = | อภิธมฺมปิฎก | อฏฺฐสาลินี | ธมฺมสงฺคณีอฏฺฐกถา |

สำหรับการอ้างเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ พระไตรปิฎก มี 2 แบบคือ แบบ 3 ตอนสำหรับพระไตรปิฎก และแบบ 2 ตอนสำหรับอรรถกถา เช่น ขุ.มหา. 29/131/87. หมายถึง ขุทฺทกนิกาย มหานิเทส เล่มที่ 29/ ข้อ 13 / หน้า 87. และที.ม.อ. 2/34 หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา เล่ม 2 ข้อ 34

# สารบัญ


หน้า

**บทคัดย่อภาษาไทย..... จ**

**บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช**

**กิตติกรรมประกาศ..... ฌ**

**สารบัญคำย่อ..... ญ**

**สารบัญ..... ฏ**

**สารบัญตาราง..... ฑ**

**สารบัญภาพ..... ณ**

**บทที่**

**1 บทนำ..... 1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3

1.3 สมมติฐานของการวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 3

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย..... 4

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 4

**2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7**

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชน..... 7

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง..... 11

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธวิถีตามหลักอิทธิบาท 4..... 25

2.4 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย..... 40

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 48

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 55

**3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 57**

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 57

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง..... 57

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 58

# สารบัญ (ต่อ)


| | | หน้า |
|---|---|---|
| | 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ | 58 |
| | 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล | 60 |
| | 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล | 60 |
| | 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล | 61 |
| **4** | **ผลการวิเคราะห์ข้อมูล** | **63** |
| | 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล | 63 |
| | 4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล | 63 |
| | 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล | 64 |
| **5** | **สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ** | **86** |
| | 5.1 สรุปผล | 86 |
| | 5.2 อภิปรายผล | 89 |
| | 5.3 ข้อเสนอแนะ | 91 |
| **บรรณานุกรม** | | **93** |
| **ภาคผนวก** | | **102** |
| ภาคผนวก ก | รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย | 103 |
| ภาคผนวก ข | หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย | 105 |
| ภาคผนวก ค | หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ | 109 |
| ภาคผนวก ง | หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล | 111 |
| ภาคผนวก จ | แบบสอบถามเพื่อการวิจัย | 113 |
| ภาคผนวก ฉ | ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ | 121 |
| **ประวัติผู้วิจัย** | | **126** |

# สารบัญตาราง


| ตารางที่ | | หน้า |
|---|---|---|
| 2.1 | รายชื่อผู้นำหมู่บ้าน | 41 |
| 2.2 | ชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากร | 42 |
| 2.3 | ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง | 43 |
| 4.1 | จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเพศ | 64 |
| 4.2 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน | 66 |
| 4.3 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 67 |
| 4.4 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 68 |
| 4.5 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 70 |
| 4.6 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 71 |
| 4.7 | ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 73 |
| 4.8 | การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ | 74 |

# สารบัญตาราง (ต่อ)

**ตารางที่** **หน้า**


4.9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ..... 75

4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ..... 76

4.11 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ย จำแนกตามอายุ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา)..... 78

4.12 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม ระดับการศึกษา..... 78

4.13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม ระดับการศึกษา..... 80

4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อาชีพ..... 81

4.15 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อาชีพ..... 82

4.16 ความถี่ของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม..... 83

# สารบัญตาราง

**ภาพที่** **หน้า**

2.1 รูปแบบเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง..... 14

2.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย..... 56



# บทที่ 1
# บทนำ

## 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่ต้องทำตามลำดับขั้น จะต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้น โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ ฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560, หน้า 1)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ที่จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 56)

ปัญหาความยากจนของประชาชนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ระหว่างพื้นที่ โดยนอกเขตเทศบาลมีปัญหาสูงกว่าในเขตเทศบาลในทุกด้าน ขณะที่ภูมิภาคที่มีปัญหาความยากจนของประชาชนมากที่สุด โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนประชาชนยากจนที่ขัดสนด้านการเป็นอยู่ จึงมีการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ภายใต้แผนงานการวิจัยและ

นวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาคนจน โดยมีการสนับสนุนโดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการ พัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เพื่อให้สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติและการเสริมพลังทางสังคม และเป็นไปตามแนวทางการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้วยการเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการและการบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งการให้บริการทางด้านวิชาการเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคุณภาพของประชาชน (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2564, หน้า 1)

ทั้งนี้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการรายได้ในครอบครัว ชุมชน จนมีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาความยากจนขึ้น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมแต่ก็ไม่พอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัวเนื่องจากต้นทุนที่สูงขึ้น รายจ่ายมากกว่ารายได้ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องแก้ไข โดยเทศบาลตำบลจำปาขัน ได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ละชุมชน โดยการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเพิ่มรายได้ แก้ไขปัญหาความยากจน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้เข็มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยการนำหลักพุทธวิถีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน คือการนำหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในทุกเรื่องและทุกกิจกรรม เช่น การทำงานของประชาชน ให้มีความตั้งมั่นในการประกอบอาชีพ มีความสุขในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจ ตั้งใจและพอใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ (แผนพัฒนาท้องถิ่น 2561-2565 เทศบาลตำบลจำปาขัน, 2564)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาล ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทราบแนวทางการนำพุทธวิถีของประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเทศบาลมีแนวคิดที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ละชุมชนในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน โดยการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเพิ่มรายได้แก้ไขปัญหาความยากจน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมและพัฒนาระบบการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้เข็มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1. เพื่อศึกษาระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

## 1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.4 ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

## 1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง พุทธวิถีของประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

**1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร**

1) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไปที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5,501 คน (สำนักทะเบียนราษฎร์เทศบาลตำบลจำปาขัน, 2565)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีทะเบียนราษฎร์ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 361 คน ที่สุ่มจากประชากรโดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543, หน้า 138)

**1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา**

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักในเขตเทศบาล ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุยเดช (รัชกาลที่ 9) ที่ให้ประชาชนเดินทางสายกลาง คือความพอมี พอกิน พอใช้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ การมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อีกทั้งยังมีเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 56) พุทธวิถี คือ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ให้ประชาชน มีความตระหนัก มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542, หน้า 17)

**1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่**

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัย ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

**1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา**

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. 2566

## 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.2. ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.3. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะของพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.4 นำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปพัฒนาวิถีชีวิตของประชาชนในเขตเทศตำบลจำปาขัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

## 1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ไว้ดังนี้

**1.6.1 พุทธวิถี** หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดเป็นพุทธวิถีโดย

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เพราะหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักธรรมของความเพียร อิทธิบาท 4 จึงเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการปฏิบัติ 4 ข้อ ดังนี้

**1) ฉันทะ** หมายถึง ประชาชนเกิดความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี มีความพอใจในสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือให้บรรลุเป้าหมาย เป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งความอยากของฉันทะ จะทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จ หากการทำงานมีจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นที่ใจ เมื่อใจรักงานก็อยากจะทำงานด้วยความเต็มใจ ก็จะมีความต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผล โดยไม่หวังผลตอบแทน

**2) วิริยะ** หมายถึง ประชาชนมีความพากเพียรขยันอุตสาหะ มีความเข้มแข็งอดทน ความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอย ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความยากลำบากในงานที่ทำ มองความลำบากและอุปสรรคในการทำงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จ

**3) จิตตะ** หมายถึง ประชาชนมีความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ จิตใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่วางเฉยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน ทำงานอย่างตั้งใจ มีความสนใจ มีความรอบคอบ ดังนั้น ความรอบคอบจึงเป็นความรอบรู้ตามสภาพจริงที่เป็นแนวปฏิบัติให้เกิดเป็นนิสัย

**4) วิมังสา** หมายถึง ประชาชนรู้จักไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ

**1.6.2 ประชาชน** หมายถึง ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

**1.6.3 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

**1) ความพอประมาณ** หมายถึง มีความพอดีในการดำเนินชีวิต พอใจในสิ่งที่ตนเองเองมีหรือพอใจใจในสิ่งที่ตนหามาได้จากการประกอบอาชีพ รู้จักประหยัด เก็บเงินไว้เลี้ยงดูครอบครัว ไม่ทำตัวโอ้อวดว่าตนเองมีจนทำให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน

**2) ความมีเหตุผล** หมายถึง การดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีเรื่องที่ให้ตัดสินใจ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ทำงาน ครอบครัว ชุมชน ล้วนแล้วต้องมีปัญหาเกิดขึ้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนรู้จักคิดวิเคราะห์เป็นคนที่มีเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ

**3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเผชิญ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตจากทั้งภายในและภายนอก

**4) เงื่อนไขความรู้** หมายถึง มีความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการนำความรู้วิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่ต้องมีการวางแผนและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ

**5) เงื่อนไขคุณธรรม** หมายถึง มีความตระหนัก มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

**1.6.4 เทศบาล** หมายถึง องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารเขตพื้นที่ดังกล่าว เทศบาลเป็นเขตการปกครองในรูปแบบปกติ ซึ่งแตกต่างจากเขตการปกครองพิเศษพื้นที่ในเขตเทศบาลหนึ่ง อาจครอบคลุมถึงกระจุกพื้นที่ที่มีประชากรอยู่อาศัยจำนวนมาก

**1.6.5 ปัจจัยส่วนบุคคล** หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

**1) เพศ** หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จำแนกเป็นสองเพศ คือ (1) เพศชาย และ (2) เพศหญิง

**2) อายุ** หมายถึง ช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับ วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ จำแนกเป็น4 ช่วงอายุ คือ (1) 18-30 ปี (2) 31 - 40 ปี (3) 41-50 ปี และ (4) 51 ปีขึ้นไป

**3) ระดับการศึกษา** หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จำแนกเป็น 4 ระดับการศึกษา คือ (1) ต่ำกว่ามัธยมศึกษา (2) มัธยมศึกษา (3) ปริญญาตรี และ (4) สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป

**4) อาชีพ** หมายถึง อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จำแนกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ คือ (1) เกษตรกร (2) รับราชการ (3) รับจ้างทั่วไป และ (4) อื่นๆ

# บทที่ 2
# เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชน

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พุทธวิถีตามหลักอิทธิบาท 4

2.4 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

## 2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชน

### 2.1.1 ความหมายของพุทธวิถี

**ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540, หน้า 15)** กล่าวว่า วิถีชีวิตเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆที่มีคุณค่าเกิดจากการรวบรวม จากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่งก่อให้เกิด แรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชมจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความ เป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ

**งามพิศ สัตย์สงวน (2545, หน้า 26)** กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง ระบบวัฒนธรรมซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความตองการจำเป็นของมนุษย์ใหม่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้โดยแต่ละสังคมยอมมีแนวทาง หรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกตางกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

**ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554, หน้า 20)** กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง วิถีแห่งการดำเนินชีวิต รวมไปถึงการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่การทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความสามารถมีทรัพย์สินทั้งที่เป็นวัตถุและ เป็นส่วนประกอบในการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งมนุษย์นำมาปรับใช้เพื่อให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

**เวธกา เสวครบุรี (2554, หน้า 17)** กล่าวว่า วิถีชีวิตชุมชนเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม หมายถึง วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์นั่นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนด จึงทำให้กลุ่มคน

หรือปัจเจกนั้นจะมีการดำเนินวิถีชีวิตในแต่ละวันที่แตกต่างกันออกไปอย่างเห็นได้ชัดเจน และมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายเป็นเอกลักษณ์ มีการใช้ชีวิตแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างอิสระ จึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม สังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง ๆ จะต้องมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม

**พรชนก ลี้ภัยรัตน์ (2556, หน้า 71)** กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ที่แสดงออกทางพฤตกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตแต่ละคน เช่น การหาที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การพักผ่อน การหาความบันเทิง และการแสดออกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น จะบ่งบอกถึง ทัศนคติ ค่านิยม และมุมมอง ที่มีความแตกต่างกัน

**ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 37)** ได้อธิบายถึงความหมาย วิถีชีวิตว่า เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนเรานั้นมีกระบวนการต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา แต่อาจจะแตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคม ซึ่งความเป็นไปในการดดำรงชีวิตก็คือ วิถีชีวิตนั่นเอง

**คมแสน พิลาสมบัติ (2557, หน้า 115)** กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่อาศัยซึ่งกันและกัน มีความคิด ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กันท้องถิ่นนั้นที่ได้มีการสืบทอดกันมา โดยขึ้นอยู่กับประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในชุมชนในท้องถิ่นนั้น ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับเทคโนโลยี และคนกับโลกโลกาภิวัตน์

**พวงเพชร สุรัตนกวีกุล (2544, อ้างถึงใน วรรณพร อนันตวงศ์, เก็ตถวา บุญปราการ และปัญญา เทพสิงห์, 2561, หน้า 50-51)** กล่าวว่า วิถีชีวิตของ มนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำ เช่น การแปรงฟัน การสวมใส่เสื้อผ้า เครื่องประดับ การเล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้นวัฒนธรรมศึกษา

**ธเนศ นกเพ็ชร และพระมหาวิชาญ กนฺตสีโล (2564, หน้า 9)** กล่าวว่า วิถีชีวิตที่มีความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิมในการดำรงชีวิตของประชาชนนั้น จะไม่เกิดการพัฒนาและไม่เกิดประสิทธิภาพเลย หากประชาชนยังดำรงชีวิตแบบเดิม ๆ โดยที่มีการพัฒนาจากพฤติกรรมมีความเข้าใจในชีวิต ความเข้าใจในชีวิตนั้นย่อมนำไปสู่การพัฒนาตนเอง จะมีผลต่อการพัฒนาจิตใจที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม จึงกล่าวได้ว่าความเข้าใจในชีวิตเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากยังมีความต้องการจะดำรงชีวิตบนฐานวิถีชีวิตใหม่ ก็ควรทำความเข้าในวิถีชีวิต มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจและเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตใจ ในการนำหลักพุทธศาสนา เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา หรือหลักธรรมะในเรื่องต่าง ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนรอบข้างได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในปัจจุบัน

**สอาด ภูนาสรณ์, สมควร นามสีฐาน และ อำนวยพร โฮมจูมจัง (2564, หน้า 247)** กล่าวว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชน ที่นำไปสู่การเรียนรู้หรือปฏิบัติ นำไปสู่ความพอดีมีคุณธรรมทีสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับสิ่งแวดล้อม มุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรมเป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดีสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดรวมทั้งเป้าหมาย ในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไรฉะนั้นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกินการดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิดการทำงานการเล่น การติดต่อสัมพันธ์ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

**2.1.2 วิถีชีวิตของประชาชน**

วิถีชีวิตของประชาชน คือ การเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ทุกคนอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนในระดับครอบครัว เป็นครอบครัวขยายที่มีคนหลายรุ่นอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวทั้งมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ใกล้ชิดกัน โดยมีศูนย์กลางของชุมชน คือศาสนาที่เป็นที่ยึดเนี่ยวทางจิตใจ มีผู้ใหญ่ในชุมชนที่ช่าวบ้านนับถือ เช่น พระ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ได้รับการนับถือและเป็นผู้ตัดสินความขัดแย้งในชุมชน มีขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่น และความเชื่ออันเนื่องมาจากการเป็นสังคมเกษตรกรรม จากการนับถือศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของแต่ละชุมชนแตกต่างกันออกไป แต่เมื่อสังคมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ การเมืองการปกครอง และบรรทัดฐานทางสังคม ในการดำเนินชีวิตของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน (ศิริพร ดาบเพชร คมคาย มากบัว และประจักษ์ แป๊ะสกุล, 2551, หน้า 111)

**สุพรรณี ไชยอำพร (2540, หน้า 107)** กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนของการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงสามารถสรุปได้ว่า

1. วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนของการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านชีวิต ความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมและสังคม ทั้งนี้เป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. วิถีชีวิตทำงสังคม หมายถึง วิถีชีวิตของชุมชนแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ วิถีชีวิตของชุมชนหลาย ๆ ชุมชนก็ผสมผสานหรือบูรณาการเป็นวิถีชีวิตทางสังคม ดังนั้น วิถีชีวิตชุมชนกับวิถีชีวิตทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง และมีอิทธิพลต่อกันอย่างแยกไม่ได้

**ประเวศ วะสี (2541, หน้า 16)** กล่าวว่า การที่คนจำนวน หนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคีในกลุ่มเดียวกัน มีความช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อ กัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ในการกระทำร่วมกัน ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน นอกจากนี้ชุมชนยังมี

องค์ประกอบที่เกิดจากการกระทำร่วมกันคือ ความมีจิตวิญญาณและผู้นำ ตามธรรมชาติ และการจัดการร่วมกัน

**ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541, หน้า 337-339)** กล่าวว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตในโลกมนุษย์โดยแสดงออกในรูปของ (1) กิจกรรม 2) ความสนใจ (3) ความคิดเห็น ซึ่งรูปแบบการดำรงชีวิตขึ้นกับวัฒนธรรมของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคลนักการตลาดเชื่อว่า การเลือกผลิตภัณฑ์ของบุคคลขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิตตัวอย่างรูปแบบการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้าสำหรับผู้ที่ชอบเที่ยวกลางคืนหรือผู้ที่ชอบอยู่บ้านจะแตกต่างกัน

**สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 15)** กล่าวว่า วิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็ดีจะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำล้าหลังป่าเถื่อนกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่งและวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการอยู่รอดแต่สิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตคือคติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งปัจจัยสี่จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องการแลกเปลี่ยนการผลิตซึ่งกันและกันในชุมชน

**อดุลย์ จาตุรงคกุล (2543, หน้า 152)** กล่าวว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์จะรวมกันเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มพึงถือปฏิบัติพฤติกรรมของแต่ละคนในกลุ่มจึงเป็นไปในทำนองเดียวกันไม่เพียง แต่เท่านั้นเมื่อกลุ่มสังกัดชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมพฤติกรรมของบุคคลในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบที่เรียกว่า“ ทำนองเดียวกันเช่นกันบุคคลงเป็นสมาชิกของกลุ่มชนชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมจะพัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพหรือใช้ชีวิตตลอดจนถึงแบบแผนของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคมแบบหรือแบบแผนดังกล่าวเราเรียกว่าแบบของการใช้ชีวิต

**ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ (2546, หน้า 26)** กล่าวว่า การดำเนินชีวิตของประชาชน ให้รู้จักเดินตามทางสายกลางในการดำรงชีวิตบนหลักการพึ่งตนเอง อาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1) ด้านจิตใจ คือ การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชน เช่น ช่วยเหลือคนอื่น เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม คือ แต่ละชุมชนจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของประชาชน เมื่อที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้ประชาชนนั้นมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีตามไปด้วย

4) ด้านเทคโนโลยี คือ สิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิต สู่วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนอย่างรวดเร็ว มาดำเนินการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาและจัดการความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม ควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

**ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554, หน้า 53-54)** กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง วิถีแห่งการรองรับชีวิต หรือการยังชีพ ครอบคลุมถึงงาน กิจกรรม ความสามารถ ทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นวัตถุและส่วนประกอบในสังคม ซึ่งมนุษย์ใช้ดำเนินการและปรับใช้เพื่อการมีชีวิตอยู่

**ทรูปลูกปัญญา (2564, หน้า 1)** กล่าวว่า การดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญ การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ ก็ด้วยมีปัจจัยในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพร้อมมูล มีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีอารมณ์ขุ่นมัวหรือวิตกกังวล มีอารมณ์มั่นคง มีความอดทนและมีความสามารถต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ได้ รวมทั้งยอมรับความเป็นจริงของชีวิตได้ คนที่มีความสุขจะสามารถประกอบกิจการงานของตนให้ประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก นอกจากเป็นประโยชน์ต่อตัวเองแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติด้วย

**พิชญาณี เชิงคีรี ไชยยะ (2564, หน้า 16)** กล่าวว่า วิถีชีวิต คือการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยมีวัฒนธรรมประเพณีเชื้อชาติ ศาสนา และสิ่งแวดล้อมที่มีรากฐานมาจากสังคมเกษตรกรรมการ เช่น การปลูกข้าวเป็นการผลิต ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทวิถีชีวิตของคนเพาะปลูกข้าวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการรังสรรค์วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งวัฒนธรรมการเมือง การปกครอง วัฒนธรรมการกินอยู่ วัฒนธรรมทางความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมทางภาษา และตลอดจนการแสดงออกต่างๆ

**สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ (2565, หน้า 1)** กล่าวว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละภูมิภาคขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มคนในภูมิภาค การรับวัฒนธรรมจากภายนอกและลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลทำให้ลักษณะการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

สรุปได้ว่า วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดเป็นพุทธวิถีโดยการนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เพราะหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักธรรมของความเพียร อิทธิบาท 4 จึงเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

## 2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

### 2.2.1 ความหมายของปรัชญเศรษฐกิจพอเพียง

**ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540, หน้า 10)** กล่าวว่า การศึกษาระบบเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีตว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพผลิตพืชผลพืชพันธุ์ไว้เพื่อกินเพื่อใช้เองไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอกมีความผูกพันกันสูงช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความพอเพียงในตนเองนับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญและไม่มีการแบ่งชนชั้นกันเป็นต้น

**สุเมธ ตันติเวชกุล (2541, หน้า 6)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียงกับตัวเอง ทำให้อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้โดยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มี อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจระบบเปิดที่เริ่มจากตนเองและความร่วมมือ วิธีการเช่นนี้จะดึงศักยภาพของ ประชากรออกมาสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใดยึดเส้นทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิตที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้

**กรมการปกครอง (2541, หน้า 4)** ได้กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำจำกัดความของคำว่า“เศรษฐกิจพอเพียง”ว่าหมายถึง การดำเนินชีวิตการมีเศรษฐกิจแบบพอมี พอกิน สามารถเลี้ยงดูตนเองโดยให้รู้จักความพอประมาณ รู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างพอเพียง รู้จักการผลิตอาหาร ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนด้วยตนเอง

**สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542, หน้า 257)** ได้กล่าวว่า การพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีฐานคิดสำคัญ ในการพัฒนาคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิต

**บุญเสริม บุญเจริญผล (2543, หน้า 1)** กล่าวว่า ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียงกับตัวเอง ทำให้อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้โดยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มี อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจระบบเปิดที่เริ่มจากตนเองและความร่วมมือ วิธีการเช่นนี้จะดึงศักยภาพของ ประชากรออกมาสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

**เสน่ห์ จามริก (2546, หน้า 1-6)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการ อุดมการณ์ปรัชญาที่เกิดจากการเรียนรู้ถึงเหตุปัจจัยของสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์มีสาระสำคัญคือ การกลับฟื้นคืนจิตวิญญาณของมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงเศรษฐกิจเงินตรา แต่

เป็นเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วยมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแก่นสาร ทั้งยังเป็นการให้มองและเข้าใจมนุษย์ในความหมายของความเป็นมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติตามสัจธรรมความจริง ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่การแก้ไขปัญหาความยากจน แต่เกี่ยวเนื่องกับความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและการสร้างฐานต้นทุนทางสังคมและภูมิคุ้มกันสำหรับอนาคตของประเทศชาติโดยรวม

**สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2547, หน้า)** กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนได้นำเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการดำรงตน จนถึงการพัฒนาประเทศ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และจะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนเพื่อให้ประชาชนรู้จักความพอประมาณ คือ พอมี พอกิน พอใช้ จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

**กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2549, หน้า 5)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปีตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สมารถนำมาประยุกต์ใช้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

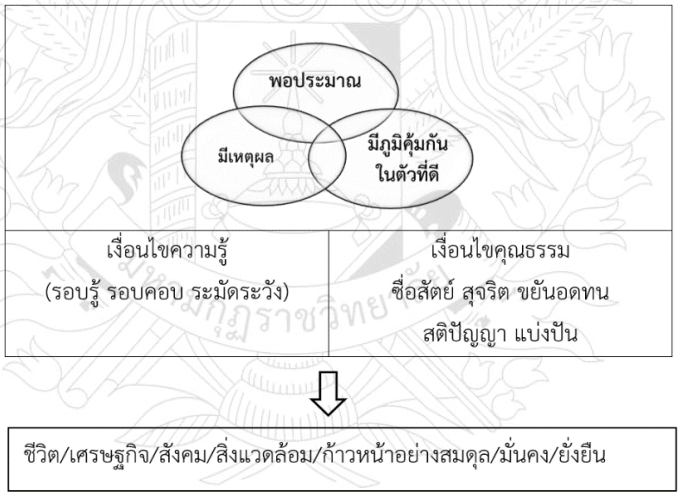
3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื้อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลทำคาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาทำสมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาติให้นำไปเผยแพร เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป) ดังรูปภาพที่ 2.1




**ภาพที่ 2.1 รูปแบบเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง**

**คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549, หน้า 1)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของประชาชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจดำเนินการใดอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ ใช้หลักเหตุผลตามความพอเพียง ตามหลักวิชาการ ควบคู่ไปกับการยึดหลัก

คุณธรรมเป็นแนวทาง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น มีความสามัคคี ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

**สมพร เทพสิทธา (2549, หน้า 34)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีขอบเขตกวางขวางกว่าเศรษฐกิจระบบทุนนิยม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน พอใช้ มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยยึดตามหลักของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมาก มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวทีอบอุ่นและเป็นสุข

2. ด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจ ที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามแนวทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

3. ด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่รวมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอารดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

4. ด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตทีประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สินเกิดการทุจริตคอรัปชั่น ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่รายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 56)** กล่าวว่า ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยแบ่งการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ดังนี้

1. ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เพื่อความมั่นคงในอนาคต

2. ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ ของความรู้รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์กรการเงิน สวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้ง

ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

3. ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปรวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเองรู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้

4. ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นต่อ ๆ ไป รวมถึงการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อทำการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

**ประเวศ วะสี (2550, หน้า 5)** กล่าวว่า ทัศนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือได้ว่าเป็นปรัชญาที่เป็นการวางรากฐาน อันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรามาตั้งแต่ปี 2517 เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี 2541 ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมถึงคำว่าพอเพียง คือความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในสภาวการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเกิดความถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงขึ้นนี้จึงทำให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนในแนวพระราชดำริของ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ทรงคิดและตระหนักมาช้านาน เพราะหากเราไม่ไปพึ่งพายึดติดอยู่กับกระแสจากภายนอกมากเกินไป เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลายเกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ บนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนนี้ คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย ทำให้อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้โดยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีอันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะจัดลำดับความสำคัญของ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” มูลค่านั้นขาดจิตวิญญาณ เพราะเป็นเศรษฐกิจภาคการเงิน ที่เน้นที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่จำกัดซึ่งไร้ขอบเขต

**อำพล เสนาณรงค์ (2550, หน้า 146-147)** ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นปรัชญาหรือแนวปฏิบัติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาจะให้รากแก้วในสังคมได้ยึดเป็นแนวดำรงชีวิตเพื่อความอยู่ดีกินดี โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง และผู้อื่น ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนมีความพอกินพอใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถ สร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปรัชญาที่ทุก ๆ คนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นตัวเราเอง นักเรียน เกษตรกร ข้าราชการ และ

ประชาชนทั่วไป ตลอดจนบริษัท ห้างร้าน สถาบันต่าง ๆ ทั้งนอกภาคการเกษตรและในภาคการเกษตร สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวไปปฏิบัติ เพื่อดำรงชีวิตและพัฒนาธุรกิจการค้าได้จริง การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง และความไม่ประมาท

**ภัคพงศ์ ปวงสุข (2553, หน้า 73-75)** กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำจำกัดความของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูอุ้มชูตนเองโดยให้มีความเหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของตนเอง และนักวิชาการได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการให้ประชาชนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย อยากได้อยากมีในสิ่งที่เกินแก่กำลังของตน โดยมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่

1) พอเพียงสำหรับทุกคน
2) จิตใจพอเพียง
3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง
4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง
5) ปัญญาพอเพียง
6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง
7) มีความมั่นคงพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามน่าภาคภูมิใจ

**มาฆะ ขิตตะสังคะ (2557, หน้า 3)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในด้านนการผลิต เพื่อการยังชีพและให้พอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้นๆ ก่อนเป็นสำคัญให้ประชาชนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย อยากได้อยากมีในสิ่งที่เกินแก่กำลังของตน

**สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2560, หน้า 1-2)** กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิดและแนวทางการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต โดยเน้นการปฏิบัติตนบนทางสายกลางเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และรอดพ้นจากวิกฤติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น โดยคุณลักษณะที่สำคัญของความพอเพียงมี 3 ประการดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะตนเอง ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงและการดำเนินการอย่างพอเพียงนั้นต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

3.1 ความรู้ คือ ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ รู้อย่างรอบด้านซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

3.2 คุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคล สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัติตนของประชาชน ในวิถีการดำเนินชีวิตที่จะต้องมีความพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมรับมือกับสิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงต้องมีความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต ในการดำเนินชีวิตที่จะต้องมีทั้ง ความเพียร ความอดทน การมีสติและมีความสามารถรอบด้านในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

**2.2.2 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**

มีผู้กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้หลายท่านดังนี้

**เกษม วัฒนชัย (2550, หน้า 164-165)** กล่าวว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จะต้องมีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. เงื่อนไขหลักวิชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำหลักวิชาความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นวางแผนและปฏิบัติเป็นเศรษฐกิจบนพื้น ฐานของความรู้ (Knowledge Base Economy) และเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

2. เงื่อนไขคุณธรรมการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยกลไกการเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนาและการฝึกจิตข่มจิตของตนเอง ซึ่งบุคคลครอบครัว เช่น ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ การทำโครงการจิตอาสาในครั้งนี้ เป็นโครงการที่ต้องนำหลักคุณธรรมเข้ามาช่วยให้งานสำเร็จลุล่วง เพราะการจะทำงานต่างๆให้สำเร็จนั้นต้องใช้ทั้งความอดทน ความเสียสละ และความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ก็สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี

3. เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตมีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและมีความรอบคอบผลที่คาดว่าจะได้รับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นระบบเศรษฐกิจแห่งความสุข ระบบเศรษฐกิจแห่งคุณธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืน เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับตัวเองและหน่วยงานจะช่วยให้ชีวิตและหน่วยงานมีความสมดุล ทั้งในยามปกติ

และยาม วิกฤตจะมีภูมิคุ้มกันหรือความเข้มแข็งพร้อมรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้านชีวิต และองค์กรก็จะรุดหน้าไปอย่างมั่นคง

ประโยชน์ที่ได้จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้ดังนี้

1) เป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตของทุกคน

2) ผู้บริหารนำมาใช้ใน การกำหนดแนวนโยบายขององค์กร

3) ผู้ปฏิบัตินำมาใช้เป็น แนวทางในการกำหนดแนวการปฏิบัติงาน นอกจากนี้มีการประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ด้านจิตใจ จะช่วยให้จิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

(2) ด้านสังคม จะช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครัวเรือนและชุมชน

(3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพอดี จะต้องรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

(4) ด้านเทคโนโลยีรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ควรมีความพอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการ ทั้งเป็นประโยชน์สภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

**สมพร เทพสิ (2550, หน้า 14-15)** กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพออยู่พอกิน ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงใน พ.ศ. 2517 ในขณะนั่นเศรษฐกิจของไทยกำลังเฟื่องฟู เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้รับความสนใจจากทางราชการและประชาชนเท่าที่ควร ในกลางปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรงในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยรับสั่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั่นไม่สำคัญ สำคัญที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน” และ “คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย” จากพระราชดำรัสในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้ทางราชการธุรกิจเอกชนและประชาชนมีความสนใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ได้มีหลายหน่วยงานน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตินำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป พระบาทสมเด็จพรเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขมีข้อความดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้ดำเนินไปทางสายกลาง จะนำมาซึ่งหลักความคิดที่ว่า ความพอเพียง ความพอประมาณ สมเหตุสมผล มีเหตุผลในการที่จะกำหนดสิ่งเหล่านั้น ซึ่งพระองค์ท่านก็ได้พระราชทานว่า “ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัว จะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่นี้ไม่ห่างไกลเท่าไหร่ ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560, หน้า 4-5)** ได้กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริประกอบด้วยหลักการหลักวิชา และหลักธรรมหลายประการ ดังนี้

1. เป็นปรัชญาแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ

2. เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

3. จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

4. ความพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนมีความพอกินพอใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้

5. จะต้องอาศัยความรอบรู้ความการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

6. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของประชาชนให้มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบด้วยเหตุและผลเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการน้อมนำแนวความคิดหลักวิชาความรู้และเทคโนโลยีที่ให้เหมาะสม ในการวางแผนและปฏิบัติเป็นเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนเป็นการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต จึงต้องมี

ความรอบรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต ตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง อดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและมีความรอบคอบ

**2.2.3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง**

**คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549, หน้า 21)** กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชนและระดับรัฐ ได้ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

2. ความพึงพอใจในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีระดับความเพียงพอในระดับครอบครัวที่เป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทำงปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้รวมกลุ่มเพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านและความสามารถที่ตนมีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิตที่มีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้าเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด รู้แจ้งเห็นจริงด้วยเหตุผลที่ว่า พื้นฐานของประเทศเป็นอย่างไร ก็สามารถวางนโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาความก้าวหน้าได้โดยไม่คิดว่าการพัฒนาไม่ยั่งยืน ดังนั้นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปเป็นแนวทำงในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

**สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, หน้า 39-45)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสังคมทุกระดับ คือ ระดับบุคคลในครอบครัวสามารถพึ่งตนเอง 5 ประการ ได้แก่

1. ด้านจิตใจ ได้แก่ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดีเอื้ออาทรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

3. ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ รู้จักใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ

4. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ไม่ใช้จ่ายเกินกำลังตัว ไม่ลงทุนเกินขนาดเงินทุน คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันที่ดี

5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ต่อไป สุดท้ายสำหรับระดับชุมชนควรมีการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนและสำหรับในระดับประเทศนั้น ควรเริ่มต้นจากการวางรากฐานของประเทศให้พอเพียงในแต่ละด้านก่อน แล้วจึงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามลำดับ แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นมีความสำคัญต่อการนำไปประยุกต์ใช้และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

**ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี (2550, หน้า 13)** กล่าวว่า การประยุกต์ปรัชญเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมของบุคคล ว่าพฤติกรรมอย่างเดียวกันถ้าทำภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน อาจมีความพอเพียง แต่ถ้าทำภายใต้อีกเงื่อนไขที่แตกต่างกันอาจไม่เพียงพอ การจะทำความเข้าใจจึงไม่สามารถประเมินเพียงการมองพฤติกรรมปลายทางได้ แต่ควรมองถึงปลายทางที่ตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขและในสภาพแวดล้อมในขณะนั้นด้วย ว่าเป็นตามองค์ประกอบของความพอเพียงหรือไม่ พฤติกรรมนั้นมีความชุ่มเสี่ยงเพียงใด และสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงหรือยั่งยืนหรือไม่ ดังนั้นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ความเข้าใจผิดคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคเกษตรเท่านั้น ปรัชญานี้ไม่สามารถใช้ได้กับการบริหารในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาครัฐวิสาหกิจ เหตุที่คนจำนวนมากคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของภาคเกษตรก็เนื่องจากว่า ความสนใจในการประยุกต์ใช้ในระยะแรกได้เริ่มต้นอย่างจริงจังในภาคเกษตรกรรมก่อน เนื่องจากภาคเกษตรยังขาดความสามารถในการพัฒนาและขาดหลักการบริหารอย่างสูง นอกจากนี้ภาคเกษตรยังเป็นภาคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้คนส่วนใหญ่จึงเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมเมืองหรือภาคการเกษตรที่อาศัยเทคโนโลยีชั้นสูง แท้จริงแล้วการมีพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและบริหารในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพได้เป็นอย่างดี ไม่จำเป็นจะต้องเป็นในภาคเกษตรกรรมเท่านั้น

**ภัคพงศ์ ปวงสุขภักดี และ อรุณรัศมี แสงศิลา (2553, หน้า 14)** กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนิน

ชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขปัญหาให้รอดพ้นและดำเนินชีวิตอยู่ได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งจากแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิบัติเป็นตัวอย่างนั้น สรุปได้ดังนี้

1. หลักปรัชญาของเศษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนในการปฏิบัติตนด้วยเหตุผล โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดระยะเวลา 25 ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับและทุกสาขา ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ รู้จักความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3. อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น Paradigm Shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้น จากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบายแนวทางและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้น ตลอดช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายรวมถึง การที่ชุมชนและประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยมทางสังคม

คุณลักษณะ (Characteristics) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก็ทันต่อโลกยุคโลกาวิวัฒน์

1) เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (Normative Prescription) โดยมีพื้นฐานมากจาก วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (Positive Aspect)

2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ (Scalable) ทั้งระดับครอบครัว ระดับ ชุมชน และระดับรัฐ อนึ่ง ระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจนับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว (Single Household) นอกจากนี้ ยังได้ เน้นว่า สามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

3) แนวคิด ทางสายกลาง (Middle Path) เป็นหัวใจสำคัญ (Keyword) ของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์ กล่าวคือ การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีมีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในการเข้าสู่กลไกตลาด ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Independence) หรือ พึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (Dependence) แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตัวเองเป็นหลัก (Self – Reliance) ก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น ทางสายกลางในที่นี้ หมายถึง วิธีการ (Means) หรือการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (Security) และยั่งยืน (Sustainable) ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิถีชีวิตของประชาชน ที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ต้องรู้จักความพอประมาณ การมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกัน เป็นคนที่มีความรู้ และเป็นคนที่มีคุณธรรม โดยให้ประชานมีพื้นฐานของความพอเพียง พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชน เพื่อให้เกิดความความมั่นคง มั่งคั่ง ยังยืน ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง มีความพอดีในการดำเนินชีวิต พอใจในสิ่งที่ตนเองเองมีหรือพอใจใจในสิ่งที่ตนหามาได้จากการประกอบอาชีพ รู้จักประหยัด อดออม เก็บเงินไว้เลี้ยงดูครอบครัว ไม่ทำตัวโอ้อวดว่าตนเองมีจนทำให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การดำเนินชีวิตนั้นจะต้องมีเรื่องที่ให้ตัดสินใจ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ทำงาน ครอบครัว ชุมชน หรือแม้แต่ในสังคมล้วนแล้วต้องมีปัญหาเกิดขึ้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนรู้จักคิดวิเคราะห์เป็นคนที่มีเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ

3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเผชิญ ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตจากทั้งภายในและภายนอก

4) มีความรู้ หมายถึง มีความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการนำความรู้ วิทยาการเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่ต้องมีการวางแผนและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ

5) มีคุณธรรม หมายถึง มีความตระหนัก มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

## 2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธวิถีตามหลักอิทธิบาท 4

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2542, หน้า 17)** กล่าวว่า พุทธวิถีเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาในการพัฒนาตนเองเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืน ระหว่างการดำเนินชีวิตและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุจึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนานั้น หากจะพิจารณาชีวิตควรเป็นอยู่อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์โดยทั่วไปพากันแสวงหาความสุข ความสุขจึงเป็นเป้าหมายใหญ่ของชีวิต ความสุขมีทั้งสุขแบบโลกและสุขแบบธรรม สุขแบบโลกเป็นความสุขของชาวโลก หรือชาวบ้านซึ่งได้แก่พวกคฤหัสถ์ หรือฆราวาสจะพึงมีส่วนสุขแบบธรรมเป็นความสุขเกิดจากฌานสมบัติ และภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ พุทธวิถีในที่นี้หมายถึง หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ

1. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
2. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
3. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
4. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร

### 2.3.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543, หน้า 19)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ มีอยู่ 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

**ปิ่น มุทุกันต์ (2546, หน้า 28)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์ อิทธิบาท 4 เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือหนทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

**พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546, หน้า 30)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ เป็นบันไดไห้ผู้ปฏิบัติเดินไปสู่เส้นทางแห่งความสำเร็จ เปรียบดั่งสิ่งที่จะคอยเตือนสติของผู้ที่ปฏิบัติมีความก้าวหน้าด้วยการทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เป็นสัจธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสว่าเพราะเรามีอิทธิบาท 4 ประการ คือ รักงาน ขยัญหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบและมีความรอบคอบ

**ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 1)** พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายว่า อิทธิ หมายถึง ความเจริญ ความงอกงาม ความสำเร็จ บาท หมายถึง ทางเส้นทางอุบาย เครื่องบรรลุ รวมกันเป็น อิทธิบาท หมายถึง ทางหรืออุบายเป็นเครื่องบรรลุความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ

**พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2547, หน้า 5)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมคำสอนเป็นรากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง ได้แก่ ฉันทะ คือ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะ คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ คือ อาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป และวิมังสา คือ พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผล

**บุญมี แท่นแก้ว และคณะ (2548, หน้า 32)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ หมายถึง พอใจในสิ่งนั้น
2. วิริยะ หมายถึง เพียรประกอบในสิ่งนั้น
3. จิตตะ หมายถึง เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา หมายถึง หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

**พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2548, หน้า 166)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่จะทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนทำ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามสิ่งที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นหลักใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง แต่แสดงให้เห็นว่าพึ่งตนเองอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ที่ต้องการจะเดินทางไปในสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน

**พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 5)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ทางจะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฉันทะ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วยความรักในสิ่งนั้น วิริยะ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม จิตตะ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญด้วยเหตุผล และวิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้น ๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ

**พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ (2549, หน้า 5)** ได้กล่าวถึง อิทธิปาทวิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ ดังนี้คำว่า อิทธิมีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดีกิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดีความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ์สัญญาขันธ์สังขารขันธ์และวิญญาณขันธ์ของ บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพเจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่ ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ 4 ประการ ดังนี้

1. ฉันทิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ ฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิยโยภาพไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อ ฉันทะสมาธิและปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

2. วิริยิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิยโยภาพไพบูลย์เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

3. จิตติทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ จิตให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิภิกษุนั้น สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิยโยภาพไพบูลย์เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อจิตตสมาธิและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

4. วิมังสิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิยโยภาพ ไพบูลย์เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสาสมาธิและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขารด้วยประการฉะนี้

**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 160)** กล่าวไว้ว่า หลักอิทธิบาท แปลว่าธรรมเป็นเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้น) วิริยะ (ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้น) จิตตะ (ความเอาใจใส่ ความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้น) แปลให้จำง่ายตามลำดับ มีใจรักพากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550, หน้า 144)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการคือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียรพยายาม จิตตะคือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสาคือ ความไตรตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอิทธิบาท 4

**สนอง วรอุไร (2550, หน้า 97)** กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ สูตรสำเร็จของชีวิต ตามที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ว่าจิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย จิตประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลายสิ่งทั้งหลายสำเร็จได้ด้วยจิตเพราะฉะนั้น ความสำเร็จจึงอยู่ที่ใจ ไม่ว่าเราจะต้องการอะไรหกเราตั้งใจกำหนดจิตไว้มั่นคงทุกสิ่งจะสำเร็จได้ดังใจ และอิทธิบาท 4 ให้ถึงขั้น คือ ทำสิ่งต่างๆ ด้วยใจรัก ด้วยความพากเพียร ด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไต่สวนอย่างสม่ำเสมอ แล้วความสำเร็จจะไม่หนีไปไหน

**พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม) (2552, หน้า 7-8)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นหัวข้อธรรมที่น่าศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหะ แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท 4 ในการสร้างประเทศสูง

**พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยฺมงคโล) (2552, หน้า 3)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือการอาชีพ ประการแรกอิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จ ทำให้เราต้องฝึกฝนตนเอง เพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเนิดการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

**ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553, หน้า 7)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นแนวปฏิบัติไปสู่ทางแห่งความสำเร็จ ซึ่งมีอยู่ 4 ข้อด้วยกัน 1) ฉันทะ คือ ความชอบใจ ความรัก ความพอใจในงาน ในสิ่งที่เราจะกระทำ ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ ความรักและความเต็มใจเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่ง เพราะมีฉันทะในกิจการงานใดถือว่าเป็นผู้เริ่มงานที่ดี ผู้เริ่มงานที่ดี ถือว่าทำงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง การมีความรักการงานใด ก็ทำงานนั้น 2) วิริยะ ความเพียร ความบากบั่น ความก้าวไปข้างหน้า มุมานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ บุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบาก ไม่กลัวต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น 3) ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท 4) วิมังสา หมายความว่า การหาเหตุผลในเรื่องนั้นว่ามีอุปสรรคขัดข้องเราก็ต้องค้นหาเหตุผล จะปรับปรุงงานอย่างไรให้งานก้าวหน้าไปกว่านี้ ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ให้รวดเร็วกว่านี้ การค้นคว้าเป็นเหตุให้เกิดปัญญา เกิดความก้าวหน้าการงานต่อไป

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง กล่าวได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์ สุจริต และตั้งมั่นในงานที่ทำให้สำเร็จ

**2.3.2 องค์ประกอบของอิทธิบาท 4**

**สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2543, หน้า 84)** ได้อธิบายว่า อิทธิบาท คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ มี 4 อย่าง คือ

1. ฉันทะ คือ พอใจรักใครในสิ่งนั้น
2. วิริยะ คือ เพียรประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ คือ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา คือ หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

คุณ 4 อย่างนี้มีบริบูรณ์แล้ว อาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2541, หน้า 30)** ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แปลว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ คือ ความพอใจ คือ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ คือ ความเพียรในการทำสิ่งนั้นๆในทางที่ถูกตามเหตุ และผล ภายใต้พื้นฐานตามหลักคุณงามความดี

3. จิตตะ คือ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา คือ การใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรือระหว่างปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545, หน้า 70)** กล่าวว่า อิทธิบาท มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งๆ นั้นให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย กล่าวให้เข้าใจโดยง่ายว่ารักงานและจุดมุ่งหมายของงาน กล่าวให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกระทำตามจุดมุ่งหมายนั้น ในการดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งาม กับงานที่ทำนั้น ๆ เพื่อเสริมสร้างจิตภายใต้หลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ หรือคิดในทางที่ถูกและเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ภายใต้สภาวะแห่งเหตุและผล อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความอิ่มเอิบใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำชื่นในที่เศร้าหมองหมกหมักตัวกีดกั้นกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง

ขณะเมื่อทำสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความยากจนของตัณหาทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อยหรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่ พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักกีดกั้นตนไว้ในความคับแคบ และมักติดมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้ อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เจ้า ขุนนาง เศรษฐี พราหมณ์ คนหนุ่มสาวมากมาย ในพุทธกาลยอมสละวัง ทรัพย์สมบัติ และโลกามิสมากมายออกบวชได้ ก็เพราะเกิดฉันทะในธรรม เมื่อใดสดับซาบซึ้งคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้คนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้ผลสำเร็จอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้น

ของงานนั้น ไม่ห่วงพะวงกับสิ่งล่อเร้า หรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งแน่วแน่คงเดินไปสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ซ่าน ไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

สรุปได้ว่า ฉันทะจึงหมายถึง ความพอใจ ความเต็มใจในการทำงานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน เมื่อใจรักแล้วก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้น งานก็ย่อมสำเร็จ ฉันทะ พอใจรักใครในสิ่งนั้น ถ้าไม่ฉันทะแล้วก็ไปไม่รอด ไม่ว่าจะทำอะไร คนเจริญก้าวหน้าก็ต้องมีใจรักทุ่มเทศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นโดยเฉพาะทุ่มเทความรัก ทุ่มเทความสามารถลงไปในเรื่องนั้นก็ก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี ฉันทะ คือ ความรัก จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลของงานว่าถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร ฉันทะ คือ ความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำ หรือใฝ่ใจในสิ่งที่ทำนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ ความเพียร คือ ความบากบั่น ความก้าวไปข้างหน้า มุมานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ บุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบาก ไม่กลัวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น มีความคิดแต่เพียงว่าต้องทำให้สำเร็จ จะไม่เลิกละเป็นอันขาด แต่ถ้าขาดความเพียรแล้วก็จะทำอะไรไม่สำเร็จ ความเบื่อหน่ายคือศัตรูของความเพียร วิริยะ คือความพากเพียร ความไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมทางใจเรียกความรู้สึกนี้ว่า ความกล้า ที่กล่าวว่าความกล้าคือ ตรงข้ามกับความเกียจคร้านทุกคนคือ คนขลาด คนกลัว กลัวหนาว กลัวร้อน กลัวแดด กลัวฝน จะทำงานแต่ละครั้งมักมีข้ออ้าง

การใช้อิทธิบาท 4 ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิริยะว่า ความเพียรให้มั่น ความเพียรนี่สำคัญมาก ถ้าขาดแล้วมันไม่ก้าวหน้า เพราะความเพียรนี่เป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดกำลัง ให้เกิดความคิดความอ่านที่จะก้าวไปข้างหน้า คนที่มีความเพียรนั้นไม่กลัวต่ออุปสรรค เช่นว่า ไม่กลัวความหนาวไม่กลัวความร้อน ไม่กลัวความหิว ไม่กลัวความยากลำบากไม่ว่าประเภทใดๆ จะเหน็ดเหนื่อยก็ทนได้ ถ้าขาดความเพียรแล้วกำลังจะไม่เกิดขึ้นเป็นอันขาด จะไม่ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเลย วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร ความอุตสาหพยายามการทำงานของเราให้สมบูรณ์

ความเพียร เมื่อมีความรัก ความพอใจ และมีความเต็มใจในการประกอบอาชีพ ทางการงานแล้วจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ช่วยกันสนับสนุน เพราะขณะทำงานอาชีพย่อมมีความเกียจคร้านครอบงำ ทำให้ท้อถอย บางครั้งสละทั้งการงาน โดยมีเหตุผลข้ออ้างต่างๆ เช่น หนาวนัก ร้อนนัก แล้วจึงไม่ทำงานมีผัดวันประกันพรุ่งอยู่ร่ำไป การกระทำเช่นนี้ ถือว่า เป็นการประมาทย่อมทำให้การงานเสียหายได้ วิริยะ จึงเป็นธรรมที่ทำให้การงานสำเร็จตามความประสงค์ในการประกอบการงานได้ ผู้บริหารจะต้องวิริยะอุตสาหะในการทำงาน ไม่ประมาทวัน เวลา หรือการผัดวันประกันพรุ่ง อ้างเหตุความไม่พร้อมหรือไม่เหมาะต่างๆ ต้องเพียรพยายามทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากมีงานล้นมือก็จะต้องใช้วิธีเสริมแรง หรือศิลปะการพูดจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพากเพียรในการทำงานในหน้าที่ของตนนั้น ๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วย เพราะผลงานหรือความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชาก็คือ ความสำเร็จของผู้บริหารนั่นเอง

สรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความพากเพียร ขยัน อุตสาหะ บากบั่น เอาธุระ มีความเข้มแข็งอดทน มุมานะที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอย ไม่เลิกละ ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญแกล้วกล้า ใจสู้ ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ในงาน มองความลำบากและอุปสรรคในงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

3. จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ เฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรืองานใดงานหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกิน ลืมนอนความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า จิตตสมาธิ จิตตะ คือ ความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป จิตตะ จึงหมายถึง ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน หรือความตั้งมั่นของจิต มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปจากงาน บางทีอาจทำงานขลุกง่วนอยู่กับงานได้ทั้งวันทั้งคืน จนไม่สนใจรับรู้สิ่งอื่นรอบข้าง จะสนใจรับรู้แค่เพียงเรื่องที่เกี่ยวกับงานที่ตนกำลังทำเท่านั้น

การใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่า คำว่าเอาใจใส่หมายความว่าใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้น เช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไรเอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้ บ่อยๆ คิดไว้บ่อยๆ กำลังใจมันก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้น เราจะตั้งจุดไว้ ตั้งเข็มไว้ แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้น อยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผล จิตตะ คือ ความจดจ่อใส่ใจ หรือความตั้งมั่นของจิตใจ คือการมีสมาธิ จิตตะ คือ ความเอาใจใส่จดจ่อ ได้แก่ การทำใจให้เข้มแข็ง การทำงานต้องทำงานตามเวลามีใจจดจ่ออยู่กับงาน มุ่งให้งานสำเร็จ ไม่ทำงานแบบหยุดๆ ทำๆ หากกำลังทำงานอย่างใด ก็ต้องทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไป ผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงาน มีใจจดจ่อกับงาน มีการกำหนดตารางในการทำงาน มีปฏิทินปฏิบัติงาน จัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผน มีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่นย่อ ท้อแท้ต่อการทำงานติดตามประเมินผลตลอด

สรุปได้ว่า จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ

ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อยลอยไปจากงาน บางที่อาจทำงานขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่น สนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

4. วิมังสา คือ วิมังสา คือ การไตร่ตรองและให้เหตุผล ใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผล รู้จักวิธีการบริหารงาน ให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใดๆ ผู้บริหารต้องใช้ปัญญา ไตร่ตรอง ไม่วู่วาม รู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเอง ก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถี่ถ้วน และมีเหตุผลอีกด้วย การใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับวิมังสาไว้ว่า วิมังสาหมายความว่า ไตร่ตรองค้นคว้าหาเหตุผลในเรื่องนั้น ให้มันรู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง อะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแล้วต้องเอามาพิจารณาแยกแยะวิเคราะห์วิจัยออกไปว่าสิ่งนั้นคืออะไร มันมาจากอะไร เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริงๆ วิมังสา คือความใคร่ครวญ การใช้เหตุผล ใช้สติ ใช้ปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่าน ว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิดอย่างไร ถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้น ถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรจะแก้ไขมันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเอง

สรุปได้ว่า วิมังสา คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ องค์ประกอบทั้ง 4 ของอิทธิบาทเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนกัน บุคคลที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จของงานได้ จะต้องมีครบในคุณลักษณะทั้ง 4 ประการ จะขาดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องต่อกัน หรือกล่าวถึงอิทธิบาท 4 ได้สั้นๆ ว่ามีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ และใช้ปัญญาสอบสวน แต่หากจะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท 4 กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า อยากทำมันให้ดีที่สุด มีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จ ทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ และใช้ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย

**พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า)** ได้อธิบายว่า อิทธิบาทมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฉันทะ การมีใจรัก ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท จิตตะ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ วิมังสา การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา

**ปริญญ์ จงวัฒนา (2550, หน้า 144-145)** ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรม 4 ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใดๆ เพื่อที่ให้ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา

2. วิริยะ ความเพียร คือ ความเพียรในการทำสิ่งนั้นๆ ในทางที่ถูกตามเหตุ และผล ภายใต้พื้นฐานตามหลักคุณธรรม

3. จิตตะ จิตจดจ่อ คือ การเอาใจใส่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ มีความสนใจในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างจริงจัง และการที่มีจิตใจมุ่งมั่น และแน่วแน่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้น

4. วิมังสา คือ การใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรือระหว่างปฏิบัติในสิ่งนั้น การพินิจพิเคราะห์ ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว กล่าวคือ คือ ความรู้ หรือ ความรู้แจ้ง เป็นความรู้ ความเข้าใจ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเหตุ และผล รวมถึงองค์ประกอบ และพื้นฐานของสิ่ง ๆ นั้น สามารถตัดสิน และบ่งชี้สิ่งนั้นได้เป็นมาอย่างไร มีลักษณะอย่างไร รวมถึงรู้แยกแยะสิ่งต่าง ๆ ว่าถูกผิด ดีชั่ว

**สุพันธ์ แสนสี (2558, หน้า 54)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่างๆตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งประกอบองค์ประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

สรุปได้ว่า หลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน เพราะเป็นเครื่องมือเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ หรือองค์กรที่ปฏิบัติงาน โดยมีฉันทะ คือความพอใจวิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ จิตตะ คือความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำเพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้และวิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณาเมื่อนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับชีวิตย่อมส่งผลต่อความเสร็จในตนเองที่หวังไว้ และองค์กรย่อมประสบผลเสร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

**2.3.3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิถี**

การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิถีในที่นี้ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตของประชาชน เพราะหลักของอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน โดยจะมีวิธีการนำมาประยุกต์ใช้โดยมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

**อมร โสภณวิเชษฐ์วงศ์ และกวี อิศริวรรณ (2535, หน้า 3-7)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 ถือว่าเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จมี 4 ประการได้แก่

1. ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายถึงงานที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ตนชอบ เป็นความชอบหรือความพอใจที่มีอยู่แล้วเกี่ยวกับงาน แต่คนเราไม่ได้มีโอกาสทำงานที่ตนชอบเสมอไป งานในหน้าที่และงานที่จำเป็นต้องทำก็มีอยู่มาก งานเช่นนี้ ถ้าไม่มีความชอบมาแต่เดิม ก็ต้องสร้างความชอบ ความพอใจหรือแรงจูงใจในการทำงานขึ้น ความพอใจหรือแรงจูงใจนี้ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ ถ้าได้ศึกษาให้รู้งานนั้นอย่างละเอียด รู้วิธีทำงาน และจุดหมายของงานนั้น เป็นอย่างดีแล้ว เมื่อสร้างความพอใจในงานได้และลงมือทำงานก็เท่ากับงานนั้นสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง

2. วิริยะ คือความเพียรความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้น วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความเพียรที่ประกอบด้วยความดี มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดธุระ เป็นเครื่องพยุงความพอใจไม่ให้ท้อถอยในการทำงาน เพราะว่างานทุกชนิดมักจะง่ายตอนคิด แต่มักจะติดตอนทำจึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามเรื่อยไป จนกว่าจะสำเร็จตามความพอใจที่ปลูกไว้ เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง

3. จิตตะ คือ คือ หากมีความเอาใจใส่หรือฝักใฝ่ในการทำงาน หมั่นตรวจสอบดูแลว่างานที่ได้ทำไปแล้วเท่าไหร่ยังเหลือเท่าไรจึงจะสำเร็จ ในการทำงานมีอุปสรรคหรือข้อบกพร่องอย่างไร หรืองานนั้นทำไปได้อย่างราบรื่น อีกทั้งยังต้องมีความขยันหมั่นเพียรกับงาน ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้ง หมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจิตตะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะและวิริยะ ถ้ามีความพอใจมาก ความขยันมากความเอาใจใส่ก็มากตามเป็นการมุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

4. วิมังสา คือ การไตร่ตรองและให้เหตุผล ใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผล รู้จักวิธีการบริหารงาน ให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใด ๆ ผู้บริหารต้องใช้ปัญญา ไตร่ตรอง ไม่วู่วาม รู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเอง ก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน และมีเหตุผลอีกด้วย เราเองควรร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่นและทำงานให้ตรงวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งก็พิจารณาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นผลที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไข

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 79-80)** กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จะทำให้การดำเนินชีวิตนั้นประสบผลสำเร็จ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือหลักธรรมแห่งความสำเร็จ โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ได้ดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ทำให้เกิดผลสำเร็จในหน้าที่การงานนั้นหรือสิ่งที่ทำนั้นให้บรรลุเป้าหมายที่ดีงามนั้น จะเป็นกำลังเดินให้ไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ในสิ่งสิ่งหรืองานที่ทำนั้นพร้อมด้วยความรู้สึกเบิกบาน เกิดความรักในคุณค่าของความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่ และทุ่มเทในการดำเนินชีวิตแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่ห่วงพะวงกับสิ่งหลอกล่อหรือผลตอบแทนทั้งหลาย มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในวิถีการดำเนินชีวิตสู่จุดหมายให้สำเร็จ

2. วิริยะ คือ ความพากเพียรขยันอุตสาหะ บากบั่น ก้าวข้ามอุปสรรค ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหวกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากที่เกิดขึ้นในชีวิต ควรรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าหากยึดในหลักวิริยะแล้วทำให้เกิดขึ้นแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นบรรลุถึงได้ยาก มีอุปสรรคมาก หรืออาจ

ใช้เวลานาน แต่หากไม่ย่อท้อต่อความลำบากบากนั้นแล้วเดินหน้าทำสิ่งที่ท้าทายทำให้สำเร็จในชีวิต ทำให้เกิดความเพียรพยายาม เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมทำให้จิตใจมั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย

3. จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบในหน้าที่การงาน เมื่อมีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่ทำและรับผิดชอบกับงานที่ทำก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นในสิ่งที่ทำ เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย การที่คนจะรอบรู้ได้นั้นต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นประจำ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใกล้ความรอบรู้ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพินิจ พิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

4. วิมังสา คือ ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่อง ในสิ่งที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง โดยการใช้ปัญญาชักนำให้เกิดสมาธิซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีวิมังสา จะชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็จะคิดพิจารณาทดสอบ ว่าสาเหตุเกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหนจึงจะเป็นผล

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543, หน้า 77)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริง ของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้นเมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น การนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาใช้มาใช้ให้รู้จัก อิทธิบาท 4 คือ หลักแห่งความสำเร็จ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดผลความสำเร็จ หรือแนวทางแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการคือ ฉันทะ คือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา

**ปัทญภัจช พรมเสนา, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ และเกรียงศักดิ์ ฟองคำ (2564, หน้า 305-312)** กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จโดยยึดหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ได้แก่

1. ฉันทะ มีความพึงพอใจในอาชีพของตนเอง ทำงานด้วยความสุขด้วยการสร้างบรรยายในการทำงาน และมีความภูมิใจในผลงานของตนเอง

2. วิริยะ ตั้งใจทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทุ่มเทกำลังทำงานด้วยความอดทน สร้างวินัยในการทำงานให้กับตนเอง และเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน

3. จิตตะ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีสมาธิในการทำงานไม่วอกแวกใส่ใจรายละเอียดของการทำงาน และรักษามาตรฐาน

4. วิมังสา การสร้างนิสัยการเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตอลเวลาช่วยพัฒนาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนให้ดีขึ้น และปลูกฝังความรักในอาชีพ

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทำให้ได้กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาอาชีพให้ประสบกับความสำเร็จมากขึ้น ได้แก่

1) การกำหนดเป้าหมายต้องเข้าใจเป้าหมายของการทำงานวางแผนการทำงานให้ตรงตามเป้าหมายการทำงานต้องให้เป็นระบบ และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ

2) การดำเนินงานควบคุมการทำงานให้อยู่ในกรอบของเป้าหมาย ทำงานด้วยความเอาใจใส่รับผิดชอบงานตามหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานไว้ เพื่อนำมาหาข้อผิดพลาด และพัฒนาต่อไป

3) การประเมินผลงานทำงานให้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของตนเอง ตรวจสอบหาข้อผิดพลาดของงานที่ทำ และนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา

4) การปรับปรุงพัฒนาศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า พุทธวิถีตามหลักอิทธิบาท 4 มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดเป็นพุทธวิถีโดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เพราะหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักธรรมของความเพียร อิทธิบาท 4 จึงเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับ

**2.3.4 ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4**

พระไตรปิฎกภาษาไทย ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ในอิทธิปาทสูตร ดังนี้ (ที.ป. 11/306/277) อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) 4 ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม 4 ประการเพื่อรู้ยิ่งราคะ ธรรม 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

1. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)

2. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยะสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

3. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

4. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

**ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2542, หน้า 8)** กล่าวว่า ฉันทะ คือ ประชาชนมีความรัก พอใจในงานที่ทำและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต วิริยะ คือ ประชานต้องเป็นผู้มีความขยันแข็งแรง มีความมานะพยายาม พากเพียรที่จะค้นหาความรู้ในการทำงานนั้นให้สำเร็จ จิตตะ คือ ประชาชนจะต้องมีความรับผิดชอบกับสิ่งที่ทำ มีความตั้งใจมีความมั่นใจแน่แน่วซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่นเสมอ วิมังสา คือ การไตร่ตรองและให้เหตุผล ใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผล ปัญญา ไตร่ตรอง ไม่วู่วาม รู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเอง

**พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544, หน้า 30)** กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และการหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า

**พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545, หน้า 90)** กล่าวว่า ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ว่า อิทธิบาท 4 นี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละ เลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน อิทธิบาท 4 เช่น ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นคนมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบและเข้าใจในกระบวนการของงานและหากเกิดปัญหา

**ปิ่น มุทุกันต์ (2546, หน้า 72)** กล่าวว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี

4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานไว้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจวิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย

**สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 239)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ในการทำงานหรือการประกอบอาชีพที่ได้ทำแล้วจะต้องทำให้สำเร็จ ต้องรู้มีใจที่รักงาน ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ และการใคร่ครวญไตร่ตรองหาเหตุผลของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่ามันเกิดขึ้นได้เพราะอะไร แล้วหาหนทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นด้วยปัญญาให้ดียิ่งขึ้นไป

**2.3.4 ประโยชน์ของอิทธิบาท 4**

**พวงชมนาถ จริยะจินดา (2561, หน้า 18-27)** กล่าวว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องานทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน

2. ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนหมั่นเพียร และขยันในการทำงานไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาดๆ เกินๆ หรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นเพียงใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างและผิดพลาดจนได้ และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างง่ายดาย

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตชีวิตของประชาชนโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นการดำเนินชีวิตในการทำงานให้เกิดความสำเร็จ โดยหลักอิทธิบาท 4 นั้นทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงานนั้น ได้แก่ 1) ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี มีความพอใจในสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือให้บรรลุเป้าหมาย เป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งความอยากของฉันทะ จะทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จ 2) วิริยะหรือความพากเพียรขยันอุตสาหะ มีความเข้มแข็งอดทนความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอย ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 3) จิตตะ ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ จิตใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่วางเฉยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน ทำงานอย่างตั้งใจ 4) วิมังสา ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ

## 2.4 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

จำปาขันเมืองเก่า ดินแดนข้าวหอมมะลิ ผ้าไหมชั้นดี มัดหมี่ข้อลายโบราณ ตำนานการต้มเกลือ เหลือเชื่อบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เทพนิมิตโนนขันหมาก ไหลหลากลำน้ำเสียว เที่ยวชมวัดเกาะ เลี้ยวเลาะพระธาตุพันขัน อัศจรรย์รอยพระพุทธบาท เพลินธรรมชาติการล่องแพ

ที่ตั้งของตำบลจำปาขัน เทศบาลตำบลจำปาขัน ตั้งอยู่บ้านโคกฮัง หมู่ที่ 4 ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ทั้งหมด 25.187 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 15,740 ไร่ ห่างจากตัวอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ 16 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ 72 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ จำนวน 12 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ

| | |
|---|---|
| ทิศเหนือ | จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวช้าง อำเภอสุวรรณภูมิ |
| ทิศใต้ | จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศรีสว่าง อำเภอโพนทราย |
| ทิศตะวันออก | จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอหนองฮี |
| ทิศตะวันตก | จดเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อพันขัน และตำบลทุ่งศรีเมือง อำเภอสุวรรณภูมิ |

**2..4.1 สภาพและข้อมูลพื้นฐาน**

**ลักษณะภูมิประเทศ**

ลักษณะภูมิประเทศโดยรวมเป็นที่ราบลุ่มและเนินเหมาะสมแก่การทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ ปลูกพืชผัก และที่อยู่อาศัย

**ลักษณะภูมิอากาศ**

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดูฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว

**ลักษณะของดิน**

สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ และยังมีดินเค็มอยู่ทั่วไป พื้นที่ราบเหมาะสมแก่การทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ ปลูกพืชผัก

**ลักษณะของแหล่งน้ำ**

1. มีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน ได้แก่ ลำน้ำเสียว
2. มีแหล่งน้ำ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำบ่อพัน แก้มลิง คลอง หนอง ฝายทดน้ำ
3. การใช้น้ำทรัพยากรน้ำส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร และการประมง

ลักษณะของไม้และป่าไม้ ในพื้นที่ไม่อยู่ในเขตป่าไม้ ไม้มีเล็กน้อยในพื้นที่สาธารณะ มีเนื้อที่ประมาณ 1,123 ไร่

**2.4.2 ด้านการเมือง/การปกครอง**

เขตการปกครอง ตำบลจำปาขัน ประกอบด้วยจำนวนหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน อยู่ในเทศบาลตำบลจำปาขันทั้งหมด ดังตารางที่ 2.1

**ตารางที่ 2.1 รายชื่อผู้นำชุมชน**

| หมู่ที่ | ชื่อบ้าน | ชื่อ-สกุล | ตำแหน่ง | เบอร์ติดต่อ |
|---|---|---|---|---|
| 1 | โคกสมบูรณ์ | นายสุริชัย พลเดช | ผู้ใหญ่บ้าน | 096-410-9058 |
| 2 | โพนทัน | นายวิรัตน์ นาแซง | ผู้ใหญ่บ้าน | 064-592-7737 |
| 3 | ปลาค้าว | นายจันทร์ทา รมณี | ผู้ใหญ่บ้าน | 085-757-0791 |
| 4 | โคกฮัง | นายภูศิน ลาสองชั้น | ผู้ใหญ่บ้าน | 092-726-1456 |
| 5 | ตำแย | นายบุญร่วม ชุมเหมา | ผู้ใหญ่บ้าน | 089-297-1786 |
| 6 | ตาเณร | นายณฐนนท์ สิงห์ดงเมือง | กำนันตำบลจำปาขัน | 087-047-0903 |
| 7 | หนองจาน | นายนิรันดร์ พรมดงมัน | ผู้ใหญ่บ้าน | 084-794-6375 |
| 8 | หญ้าหน่อง | นายสายฝน แก้วสมบัติ | ผู้ใหญ่บ้าน | 095-659-2117 |

**ตารางที่ 2.1 (ต่อ)**

| หมู่ที่ | ชื่อบ้าน | ชื่อ-สกุล | ตำแหน่ง | เบอร์ติดต่อ |
|---|---|---|---|---|
| 9 | หนองมะดุม | นายธานินทร์ สอนวิชา | ผู้ใหญ่บ้าน | 088-304-3894 |
| 10 | หนองมะเหียะ | นายอนันต์ ตะกะศิลา | ผู้ใหญ่บ้าน | 061-145-7047 |
| 11 | หัวดง | นายอำพันธ์ อภิโชติธนกุล | ผู้ใหญ่บ้าน | 087-000-6502 |
| 12 | หนองโสน | นายโชติ ป้องทัพไทย | ผู้ใหญ่บ้าน | 064-328-2030 |

**ประชากร**

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ จำนวน 6,559 คน แยกเป็นชาย 3,307 คน หญิง 3,312 คน ดังตารางที่ 2.2

**ตารางที่ 2.2 ชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากร**

| หมู่ที่ | บ้าน | จำนวนครัวเรือน | จำนวนประชากร(คน) | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | ชาย | หญิง | รวม |
| 1 | โคกสมบูรณ์ | 99 | 195 | 163 | 358 |
| 2 | โพนทัน | 148 | 243 | 264 | 507 |
| 3 | ปลาค้าว | 186 | 376 | 359 | 735 |
| 4 | โคกฮัง | 166 | 326 | 317 | 643 |
| 5 | ตำแย | 141 | 276 | 253 | 529 |
| 6 | ตาเณร | 183 | 278 | 320 | 598 |
| 7 | หนองจาน | 271 | 516 | 514 | 1,030 |
| 8 | หญ้าหน่อง | 110 | 204 | 184 | 388 |
| 9 | หนองมะดุม | 85 | 181 | 172 | 353 |
| 10 | หนองมะเหียะ | 130 | 224 | 237 | 461 |
| 11 | หัวดง | 115 | 252 | 255 | 507 |
| 12 | หนองโสน | 128 | 229 | 261 | 490 |
| | **รวม** | **1,762** | **3,300** | **3,299** | **6,599** |

(ที่มา: ข้อมูลจากสำนักทะเบียนราษฎร์เทศบาลตำบลจำปาขัน, 2565)

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 5,501 คน แยกเป็นชาย 2,786 คน หญิง 2,715 คน ดังตารางที่ 2.3

**ตารางที่ 2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง**

| ช่วงอายุ | ชาย | หญิง | รวม |
|---|---|---|---|
| อายุ 18-30 ปี | 622 | 611 | 1,233 |
| อายุ 31 – 40 ปี | 1,168 | 983 | 3,149 |
| อายุ 41 - 50 | 486 | 512 | 998 |
| อายุ 51 ปี ขึ้นไป | 510 | 609 | 1,119 |
| **รวม** | **2,786** | **2,715** | **5,501** |

(ที่มา: ข้อมูลจากสำนักทะเบียนราษฎร์เทศบาลตำบลจำปาขัน, 2565)

**วิสัยทัศน์ (VISION)**

“เทศบาลตำบลจำปาขันน่าอยู่ สาธารณูปโภคพร้อม สิ่งแวดล้อมงามตาพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม”

**พันธกิจ (MISSION)**

1. การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเพิ่มรายได้แก้ไขปัญหาความยากจน

2. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวและการกีฬา

3. การส่งเสริมและพัฒนาระบบการศึกษาและสาธารณสุข ตลอดจนอนุรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. การพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

5. การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้เข็มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

6. การส่งเสริมสวัสดิการและนันทนาการให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างเสริมสุขภาพพลานามัยให้สมบูรณ์แข็งแรง และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

7. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการวางแผนพัฒนา การตรวจสอบเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารและการปกครอง

**2.4.3 จุดมุ่งหมายการพัฒนา (GOALS)**

เทศบาลตำบลจำปาขัน มุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งจะส่งผลทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดเป้าประสงค์เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ บรรลุตามพันธกิจและวิสัยทัศน์ที่กำหนด ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน ให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน ทั่วถึงและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

2. เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนและกลุ่มอาชีพได้รับการฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพและเสริมทักษะในการพัฒนาอาชีพ มีงานทำโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้เพิ่มขึ้นและเพียงพอต่อการดำรงชีพ

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดการด้านสวัสดิการสังคม การศึกษา กีฬา นันทนาการ สาธารณสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของชุมชน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

4. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสาน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นโบราณสถาน และโบราณวัตถุ

5. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแล บำรุงรักษา อนุรักษ์และฟื้นฟู

6. บริหารจัดการและให้บริการด้านการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

7. การบริหารงานและการปฏิบัติงานของเทศบาลมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือทุกภาคส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น

**ยุทธศาสตร์การพัฒนา (STRATEGY) / เป้าหมาย / ตัวชี้วัด / กลยุทธ์**

**1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน**

**เป้าหมาย**

1. ร้อยละถนนที่ได้มาตรฐานทางหลวงชนบท (ร้อยละ 1/ปี)
2. ร้อยละของครัวเรือนมีน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค (ร้อยละ 90/ปี)
3. ร้อยละของครัวเรือนมีไฟฟ้า (ร้อยละ 90/ปี)
4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (ร้อยละ 80/ปี)

**ตัวชี้วัด**

1. ร้อยละระยะทางของถนนที่ได้มาตรฐาน
2. ร้อยละของครัวเรือนมีน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค
3. ร้อยละของครัวเรือนมีไฟฟ้า

4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

**กลยุทธ์**

1. การบริหารจัดการระบบโครงสร้างพื้นฐาน

2. ปรับปรุงและพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

**2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ**

**เป้าหมาย**

1. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริม/ฝึกอบรมอาชีพ (จำนวน 2 โครงการ/ปี)

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนด้านเศรษฐกิจพอเพียง (จำนวน 2โครงการ/ปี)

3. ร้อยละรายได้ของประชาชนต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น (จปฐ.) (เพิ่มขึ้นร้อยละ 2/ปี)

4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริม/ฝึกอบรมอาชีพ (ร้อยละ 80/ปี)

**ตัวชี้วัด**

1. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริม/ฝึกอบรมอาชีพ

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนด้านเศรษฐกิจพอเพียง

3. ร้อยละรายได้ของประชาชนต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น (จปฐ.)

4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริม/ฝึกอบรมอาชีพ

**กลยุทธ์**

1. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพประชาชนและกลุ่มอาชีพ

2. ส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน

**3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม**

**เป้าหมาย**

1. ร้อยละของคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น (จปฐ.) (เพิ่มขึ้นร้อยละ 2/ปี)

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการจัดสวัสดิการการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยติดเชื้อ ผู้มีรายได้น้อยและด้อยโอกาส การพัฒนาสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ (จำนวน 5 โครงการ/ปี)

3. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการศึกษา กีฬา และนันทนาการ (จำนวน 5 โครงการ/ปี)

4. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านสาธารณสุข (จำนวน 5 โครงการ/ปี)

5. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี (จำนวน 5 โครงการ/ปี)

6. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของชุมชน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการแก้ไขปัญหายาเสพติด (จำนวน 3 โครงการ/ปี)

7. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนในการจัดบริการด้านคุณภาพชีวิตและสังคม (ร้อยละ 80/ปี)

**ตัวชี้วัด :**

1. ร้อยละของคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น (จปฐ.)

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการจัดสวัสดิการ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยติดเชื้อ ผู้มีรายได้น้อยและด้อยโอกาส การพัฒนาสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ

3. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการศึกษา กีฬา และนันทนาการ

4. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านสาธารณสุข

5. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

6. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของชุมชน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการแก้ไขปัญหายาเสพติด

7. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนในการจัดบริการด้านคุณภาพชีวิตและสังคม

**กลยุทธ์**

1. ส่งเสริมสวัสดิการสังคม การสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน สตรี คนชรา คนพิการ และ ผู้ด้อยโอกาส

2. ส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ส่งเสริมสุขภาวะ สาธารณสุข และการป้องกันโรคติดต่อของคนในชุมชน

4. อนุรักษ์และส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการท่องเที่ยว

5. การรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยใน ชุมชน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการแก้ไขปัญหายาเสพติด อบายมุข

**4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**

**เป้าหมาย**

1. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (จำนวน 3 โครงการ/ปี)

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการบริหารจัดการขยะ (จำนวน 3 โครงการ/ปี)

3. ร้อยละการร้องเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการสุขาภิบาลลดลง (ลดลงร้อยละ 1/ปี)

4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนในการจัดบริการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 80/ปี)

**ตัวชี้วัด**

1. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. จำนวนโครงการ/กิจกรรมในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการบริหารจัดการขยะ

3. ร้อยละการร้องเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการสุขาภิบาลลดลง

4. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนในการจัดบริการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

**กลยุทธ์**

1. การดูแล บำรุงรักษา อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน
2. การควบคุมและแก้ไขปัญหาขยะและมลภาวะในชุมชน
3. การบริหารจัดการด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม

**5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ**

**เป้าหมาย**

1. ร้อยละบุคลากรเทศบาลตำบลจำปาขันที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ (ร้อยละ 95/ปี)

2. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการรับบริการของเทศบาลตำบลจำปาขัน (ร้อยละ 80/ปี)

3. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานในการพัฒนาเทศบาลตำบลจำปาขัน (ร้อยละ 80/ปี)

**ตัวชี้วัด**

1. ร้อยละบุคลากรเทศบาลตำบลจำปาขันที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ

2. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการรับบริการ และให้บริการของเทศบาลตำบลจำปาขัน

3. ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินงานในการพัฒนาเทศบาลตำบลจำปาขัน

**กลยุทธ์**

1. พัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

2. สร้างจิตสำนึกและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการตรวจสอบการบริหารงานของเทศบาล

## 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 2.5.1 งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ในเรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุดไว้ดังนี้

**ภูริณัฐ จุลนิพิฐวงษ์ (2559, หน้า 1931-1949)** ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธกับพฤติกรรมการเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 มีการรับรู้ว่าการดำเนินงานวิถีพุทธโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 มีพฤติกรรมการเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ที่มีเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ รายได้ของผู้ปกครอง ต่างกัน มีพฤติกรรมทางการเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 4) การดำเนินงานตามแนววิถีพุทธด้านกายภาพ การดำเนินงานตามแนววิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธด้านการเรียนการสอน การดำเนินงานตามแนววิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และพฤติกรรมการเรียน ตามหลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

**อัมราวดี อินใหม่ และคณะ (2560, หน้า 557-556)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียนหมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน และด้านความรู้ และ 2) การประยุกต์ใช้

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ

**จันทร์ชลี มาพุทธ (2560, หน้า 28-40)** ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษา และเปรียบเทียบการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองจัดกิจกรรมกับกลุ่มควบคุมสอนแบบบรรยาย ตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่แบบสอบถามและตอนที่ 2 กลุ่มทดลองโดยใช้กิจกรรมจำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและจดบันทึก สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านการแต่งกาย ด้านเศรษฐกิจและการใช้จ่ายของนิสิตอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

**อัจฉราภรณ์ หงส์สุพรรณ (2560, หน้า 403-429)** ได้ศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) โดยภาพรวม ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ระดับการศึกษา มีผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยระดับการศึกษา มีผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความรู้เรื่องแนวคิดและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

**เมวิกา ขวัญสุวรรณ และคณะ (2560, หน้า 567-576)** ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทรายหมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกันและด้านความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และ 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา

**จีรวรรณ นาสมวา (2560, หน้า 1-157)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านจอมนางตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า 1) วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านจอมนาง ตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านจอมนาง ตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านจอมนาง ตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย มีดังนี้ ประชาชนในชุมชนบ้านจอมนางควรมีรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรยึดหลักความมีเหตุ และผลในการทำงานร่วมกับเพื่อน ควรรู้จักกำลังและขอบเขตความสามารถของตน

**ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (2561, หน้า 27-43)** ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า 1. การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฐมอโศก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชนระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 4. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโศก คือ การตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งฝึกตนให้พึ่งตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆ ของชุมชน และมีชีวิตอยู่อย่างผู้ให้ผู้เสียสละ

**วิภาวี ขาวถิ่น (2562, หน้า 127-140)** ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร กองวัง สำนักพระราชวัง ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลเปรียบเทียบความแตกต่างการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**พันธ์จิตต์ สีเหนี่ยง (2562, หน้า 527-537)** ได้ศึกษา การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านหวายเหนียวอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันได้ ดังนี้ด้านความพอประมาณ ได้แก่ การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ไว้ในครัวเรือนเพื่อเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารเอง และรู้จักประมาณตน ด้านความมีเหตุผลได้แก่ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ด้านภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ได้แก่ การทำประกันชีวิตหรือฌาปนกิจสงเคราะห์ และการการออมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายเวลาฉุกเฉิน ด้านความรู้มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตร และด้านคุณธรรม ทั้งในแง่มุมของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี และการช่วยเหลือสังคม ดังนั้น ความรู้เพื่อการวางแผน และการสร้างกิจกรรมในชุมชนที่คนในชุมชนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนา

**ทิพย์พรัตน์ แสงพันธ์ (2563, หน้า 1-112)** ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลเขื่องคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลเขื่องคำ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาต่างกัน มีการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชน ที่มีอายุ อาชีพ รายได้ และสถานภาพต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่แตกต่างกันทางสถิติ 3) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจะรู้จักวางแผนการใช้จ่าย การดูแลสุขภาพให้แข็งแรง อยู่เสมอ ควรใช้วิจารณญาณแก้ปัญหา โดยใช้เหตุผล ควรมีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทนและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ควรหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มทักษะให้ตัวเอง และนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด

**โสภณ ขำทัพ (2563, หน้า 16-26)** ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตของครูในโรงเรียนเอกชน จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตของครูภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านความพอประมาณ และด้าน

เงื่อนไขคุณธรรม 2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิต จำแนกตามระดับการศึกษา สถานภาพและรายได้ต่อเดือนไม่แตกต่างกัน

**โฆสิต แพงสร้อย (2563, หน้า 286-299)** ได้ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงจิ้งหรีดตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงจิ้งหรีด หมู่ที่ 13,14 บ้านฮ่องฮี ตำลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านจำนวน30 คน เมื่อปี พ.ศ.2556 จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2560 และมีสมาชิกเพิ่มขึ้นตามลำดับจนปัจจุบัน มีจำนวน 61 คน การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงจิ้งหรีดตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเศรษฐกิจพึ่งตนเอง มีปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพ ด้านทรัพยากร ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนำมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการตามหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

**จินดามาศ ทินกร, พระราชปริยัติกวี และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท (2563, หน้า 1736-1749)** ได้ศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงวัยมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงวัยเป็นทุกข์ 2) การพัฒนาด้านสุขภาวะของผู้สูงวัยด้วยยอิทธิบาท 4 เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีความพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมุ่งมั่นและมีการใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงการฝึก อาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ผู้สูงวัยและครอบครัวส่งผลให้ผู้สูงวัยมีความสุข 3) รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยการพัฒนา 4 ด้านคือ 1) การพัฒนากาย ด้วยการออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง 2) พัฒนาจิตใจด้วยการร้องเพลงและกิจกรรมนาฏศิลป์ 3) พัฒนาสังคม ด้วยกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน 4) พัฒนาปัญญาด้วยการสวดมนต์ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้จิตใจสงบสุข ทั้งนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยนับว่าเป็นการพัฒนาตนเอง และดูแล ตนเองอย่างเหมาะสมทำให้เกิดผลดีคือ ร่างกายแข็งแรงจิตใจ เป็นสุขสังคมสุขสันติปัญญาเป็นเลิศ

**ตรัยยาลักษณ์ เรืองราย (2563, หน้า 109-123)** ได้ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผลการศึกษาพบว่า 1) บุคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีระดับของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนัก

นายกรัฐมนตรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีระดับของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ภาวัช พุฒพันธ์ (2563, หน้า 1-111)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในตำบลดู่ลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน อายุ อาชีพ และหมู่บ้าน ที่อาศัยอยู่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ ควรหาความรู้เพิ่มเติม ควรควบคุมการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ควรใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริม ควรดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรม

**ประสิทธิ์ ชาระ และปาลิตา ชาระ (2564, หน้า 267-276)** ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตตำบลนิคมห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.03, S.D. = 0.55) และรายด้าน โดยการเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และด้านความพอประมาณ ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีสถานภาพแตกต่างกันในด้านเพศ และอายุ พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**นงลักษณ์ ใจฉลาด (2564, หน้า 9-18)** ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.05) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงคือด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.08) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.99) และองค์ความรู้จากการวิจัย ในภาพรวม สถานศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยับยั้งชั่งใจในการอยากได้อยากมี ยึดถือความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตน

**พระบุญเสริม อาจดวงดี และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2564, หน้า 29-37)** ได้ศึกษา หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาศักยภาพการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากล่าวว่ามนุษย์นับว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะมีจิตสำนึกรู้ความผิดชอบชั่วดี รู้จักแยกแยะในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษได้ตามสติปัญญาของตน ตลอดจนถึงการเรียนรู้และมีการพัฒนาไปตามลำดับ ที่สำคัญของความเป็นมนุษย์นั้นคือการที่ทุกคนมีความปรารถนาในเรื่องความสุขของชีวิตด้วยตั้งเป้าหมายในเรื่องต่างๆ ให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ แม้ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของสติปัญญาและความสามารถ แต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกคนจะล้มเหลวไปตามต้นทุนชีวิตของตนที่ได้มาแต่ชาติกำเนิด ความเพียรพยายามในการเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพตนให้มีความสมบูรณ์แบบนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาย่อมชี้ให้เห็นเป็นประจักษ์ชัดเจนว่า การประกอบกิจต่างๆของคนทุกชนชั้นในแต่ละช่วงวัยของชีวิตให้มีความตื่นรู้อยู่ตลอดเวลากรอปกับการพัฒนานั้นหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์แบบ

**ปัทญภัจช พรมเสนา พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, และเกรียงศักดิ์ ฟองคำ (2564, หน้า 305-314)** ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับวิสาหกิจชุมชนไม้ปาร์เก้ ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า 1. วิสาหกิจชุมชนไม้ปาร์เก้ ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.03) โดยเรียงจากด้านที่มากไปหาด้านที่น้อย ได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา และด้านฉันทะ 2. หลักอิทธิบาท 4 กับวิสาหกิจชุมชนไม้ปาร์เก้ ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้แก่ (1) ด้านฉันทะ มีความรักในอาชีพของตนเอง รู้จักการวางแผนการทำงาน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถทำงานให้เป็นระบบระเบียบ ทำให้งานสำเร็จลุล่วงตามแผนที่ตั้งไว้ (2) ด้านวิริยะ มีความเพียรพยายามอดทนเป็นที่ตั้ง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ทำงานให้เต็มความสามารถ และควบคุมการดำเนินงาน

**วาสนา พิทักษ์ธรรม (2564, หน้า 305-17) ได้**ศึกษา การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลเนินงาม อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขการดำเนินชีวิต และคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$= 3.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$= 3.86) รองลงมาเป็นด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$= 3.60) และด้านความพอประมาณอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$= 2.96) กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจและ ตระหนักถึงการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ควรส่งเสริมเยาวชนให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการอบรมอาชีพระยะสั้นเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเยาวชนและครอบครัว ผลการวิจัยความสัมพันธ์ของเงื่อนไข การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม

มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับมาก ทั้งด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

**2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ**

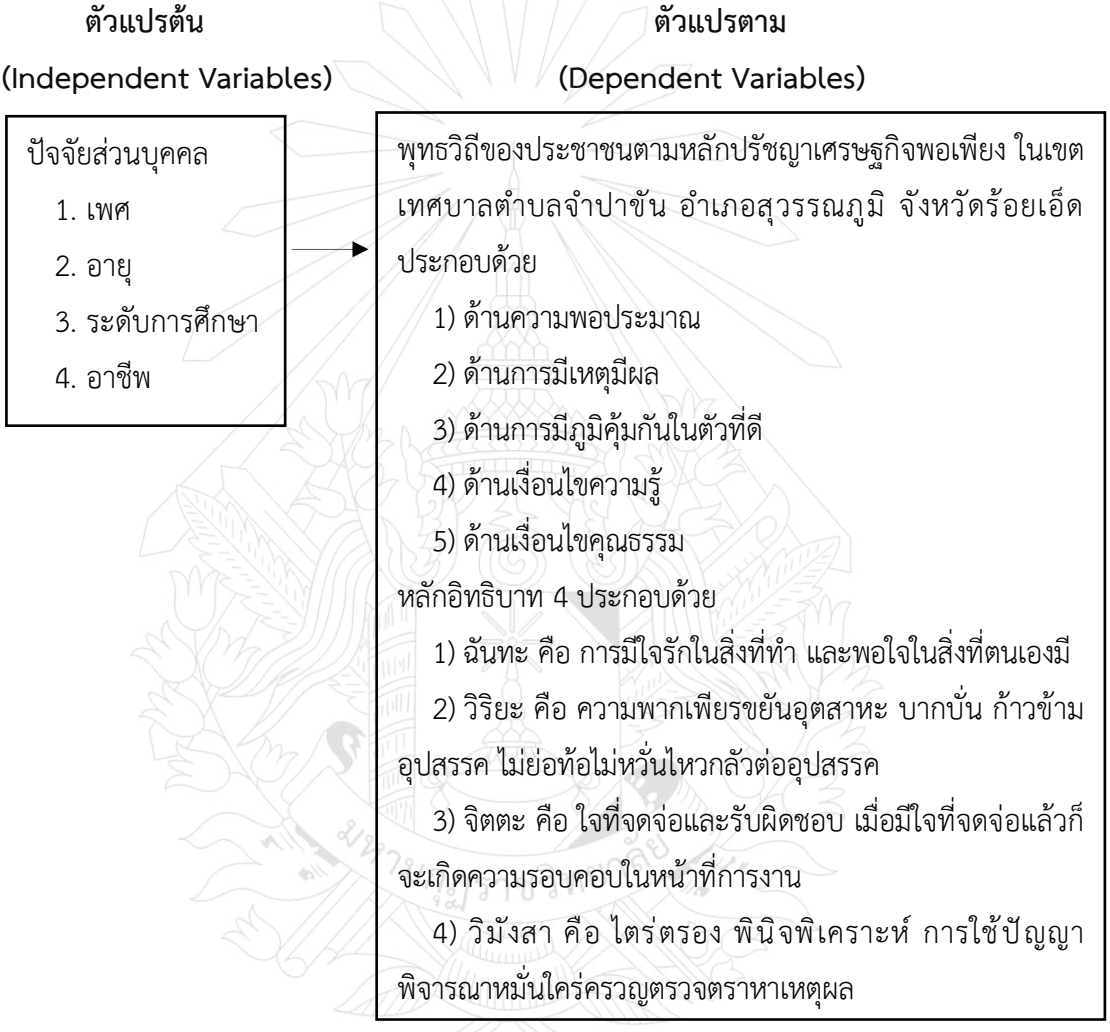
ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ในเรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยต่างประเทศ ที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุดไว้ดังนี้

**คอลคินส์ (Calkins, 2009, pp.305-332)** ได้ศึกษา เรื่องการวางแผนเศรษฐกิจพอเพียง การวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับหลายช่วงเวลา ทรัพยากร เศรษฐกิจ และเงื่อนไขข้อจำกัดทางสังคมในปัจจุบันจำเป็นจะต้องได้รับการวางแผนสังคมและเศรษฐกิจแบบวิสัยทัศน์ระยะยาว 5 ปีเพื่อการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม การวิเคราะห์ตารางการวางแผนสังคมนั้นได้ถูกจำกัดด้วยการวิเคราะห์จากมุมมองที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีทั้งการลองผิดลองถูกและการมองข้ามเงื่อนไขที่มีความจำกัดหลายๆ องค์ประกอบ เมื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีข้อจำกัดนี้ด้วยวิธีการ Lagrangian ผลปรากฏว่าไม่สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับจำนวนของการผลิต การจำหน่าย การบริโภค การลงทุน การบริหารจัดการและการเพิ่มวิธีการค้าขาย อีกทั้งข้อจำกัดที่เพิ่มมากขึ้นของทรัพยากรและจริยธรรมทางธุรกิจผู้ที่ลงทุนหรือผู้ที่ต้องตัดสินใจในการค้าขายมีความกังวลกับการที่เศรษฐกิจจะปรับตัวเป็นขาลงหรือฟื้นตัวต่ำกว่าคาดการณ์ ซึ่งในภาวการณ์ที่จะต้องตัดสินใจที่ซับซ้อนนี้ได้ งานวิจัยได้ใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพคือการใช้โปรแกรม MOTAD ในการวิเคราะห์ แต่ก่อนหน้านี้ยังไม่ได้มีการประยุกต์ใช้กับ บัญชีเมตริกซ์สังคมในอดีตที่ผ่านมา และไม่มีหลักการทางจริยธรรมเหมือนในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย งานวิจัยชิ้นนี้จึงประยุกต์ใช้ข้อจำกัดในการวางแผนพัฒนาการจัดการความเสี่ยง และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรณีศึกษาในหนึ่งตำบลทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีกระบวนการ 7 ขั้นตอนที่ผู้มีส่วนตัดสินใจและผู้วางแผนในท้องถิ่นจะต้องวางแผนการพัฒนาย่อย ๆ และการวางแผนพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในกรอบระยะเวลา 5 ปี ซึ่งในกระบวนการ 7 ขั้นตอนนั้นได้มีบูรณาการการวิเคราะห์ราคาเงา วิเคราะห์ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติพาราเมตริกในงานวิจัยด้วย

## 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักในเขตเทศบาล ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุยเดช (รัชกาลที่ 9) ที่ให้ประชาชนเดินทางสายกลาง คือความพอมี พอกิน พอใช้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ การมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อีกทั้งยังมีเงื่อนไขความรู้ และ

เงื่อนไขคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 56) พุทธวิถี คือ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ให้ประชาชน มีความตระหนัก มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2542, หน้า 17) ซึ่งได้สรุปกรอบแนวคิดไว้ดังภาพที่ 2.2




**ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดของการวิจัย**

# บทที่ 3
# วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Descriptive Study) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

## 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5,501 คน (สำนักทะเบียนราษฎร์เทศบาลตำบลจำปาขัน, 2565)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 361 คน โดยวิธีการเทียบตารางสำเร็จรูปของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543, หน้า 138)

## 3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเทียบตารางสำเร็จของเคซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543, หน้า 138) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 361 คน

3.2.2 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีแจกสุ่ม ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มแบบตัวอย่าง ดังนี้

1) จัดทำบัญชีรายชื่อประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2) เขียนชื่อรายชื่อประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ลงในแผ่นกระดาษ โดยใช้ 1 ชื่อ ต่อ 1 แผ่น แล้วม้วนแผ่นกระดาษลงในกล่องแล้วเขย่าให้คละกัน

3) ทำการสุ่มหยิบมาทีละแผ่น จนกว่าจะครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

## 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักวิธีการของลิเคิร์ต (R.A. Likert) โดยการแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

| | | | |
|---|---|---|---|
| 5 | หมายถึง | พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ | มากที่สุด |
| 4 | หมายถึง | พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ | มาก |
| 3 | หมายถึง | พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ | ปานกลาง |
| 2 | หมายถึง | พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ | น้อย |
| 1 | หมายถึง | พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ | น้อยที่สุด |

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Opened-ended Form)

## 3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างตามกรอบที่จะได้ทำการวิจัย โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.4.2 นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นไปขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับกรอบที่กำหนดไว้

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมตามแนวทางการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1) พระเทพวชิรวิมล, ดร.
ศน.บ. (พุทธศาสนาและปรัชญา)
MASTER OF ARTS IN BUDDHIST STUDIES
Ph.D. in PALI & BUDDHISM
ตำแหน่ง: อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

2) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.
พธ.ด. (ปรัชญา)
พธ.ม. (ปรัชญา)
พธ.บ. (ศาสนา)
ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3) นายอำพัน นาไทร
ร.ม. (รัฐศาสตร์)
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายปกครอง เทศบาลตำบลจำปาขัน

พร้อมกับให้ตรวจสอบแบบสอบถามดังกล่าวเพื่อขอคำชี้แนะและหาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity)

3.4.4 หาค่าเฉลี่ยเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ให้คะแนนตามดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

+1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
-1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 67)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

∑R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.4.5 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์และแนวคิดทั้งสำนวนการใช้ภาษาและคำชี้แจงแล้วนำมาทำความสอดคล้องและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง

3.4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหาดยาว ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 99-100)

3.4.7 นำแบบสอบถามที่ทำการทดลองและปรับปรุงแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย และขอคำแนะนำการจัดทำฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

## 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 ประสานงานกับงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลถึงนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิจัย

3.5.2 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมด้วยผู้ช่วยวิจัย

3.5.3 ทำการแจกเอกสารแบบสอบถาม โดยทำการชี้แจงรายระเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังโดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถามและรอรับแบบสอบถามกลับคืนมาด้วยตัวผู้วิจัยเอง

3.5.4 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแล้วทั้งหมดเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการต่อไป

## 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความสมบูรณ์

3.6.2 นำแบบสอบถามที่เลือกไว้แล้วดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3.6.3 ดำเนินการคีย์ข้อมูลที่ตรวจสอบสมบูรณ์แล้วเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.6.4 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและเป็นรายข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์แต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 121) ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3.6.5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้ความถี่และร้อยละ

3.6.6 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความต่างของพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยใช้ค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปร 2 กลุ่ม

3.6.7 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความต่างของกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

3.6.8 เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

## 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.7.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) ค่า IOC (Index of item objective congruence)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a – Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 102) ดังนี้

$$a = \frac{k}{k-1}\left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

เมื่อ a แทน ค่าความเชื่อมั่น หรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

$\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

$S^2_t$ แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

3.7.2 สถิติพื้นฐาน

1) ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 104) ดังนี้

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 105) ดังนี้

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม"

N แทน จำนวนคน

3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548, หน้า 19) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum X^2-(\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
$X^2$ แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม
N แทน จำนวนคน
$\sum$ แทน ผลรวม

3.7.3 สถิติทดสอบสมมติฐาน

1) ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระสองกลุ่ม คำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563, หน้า 46) ดังนี้

$$t = \frac{\overline{x_2}-\overline{x_2}}{\sqrt{\frac{s_2^1+s_2^2}{n_1\ n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
$\bar{X}1$ $\bar{X}2$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2
$S_1^2$ $S_2^2$ แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ กลุ่มที่ 2
$n_1$ $n_2$ แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2

2) ค่า F-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปคำนวณจากสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

$$F = \frac{\mathbf{MS_b}}{\mathbf{MS_w}}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
$MS_b$ แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
$MS_w$ แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

# บทที่ 4
# ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

## 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

| | | |
|---|---|---|
| $\bar{X}$ | แทน | ค่าเฉลี่ย (Mean) |
| S.D. | แทน | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) |
| n | แทน | จำนวนกลุ่มตัวอย่าง |
| t | แทน | ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test) |
| F | แทน | ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม (F-test) |
| SS | แทน | ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares) |
| MS | แทน | ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square) |
| df | แทน | ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom) |
| Sig | แทน | ค่านัยสำคัญทางสถิติ .05 (Significant level) |
| * | แทน | ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 |

## 4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบที (t – test แบบ Independent Samples)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ และระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

## 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

**ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม**

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ใช้การแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

**ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม**

**(n=361)**

| ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม | จำนวน | ร้อยละ |
|---|---|---|
| **เพศ** | | |
| ชาย | 203 | 56.23 |
| หญิง | 158 | 43.77 |
| **รวม** | **361** | **100.00** |
| **อายุ** | | |
| 18-30 ปี | 64 | 17.73 |
| 31- 40 ปี | 167 | 46.26 |
| 41-50 ปี | 80 | 22.16 |
| 51 ปีขึ้นไป | 50 | 13.85 |
| **รวม** | **361** | **100.00** |

**ตารางที่ 4.1 (ต่อ)**

| ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม | จำนวน | ร้อยละ |
|---|---|---|
| **ระดับการศึกษา** | | |
| 1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา | 139 | 38.50 |
| 2. มัธยมศึกษา | 198 | 54.85 |
| 3. ปริญญาตรี | 19 | 5.26 |
| 4. สูงกว่าปริญญาตรี | 5 | 1.39 |
| **รวม** | **361** | **100.00** |
| **อาชีพ** | | |
| 1. เกษตรกร | 142 | 39.33 |
| 2. รับราชการ | 15 | 4.16 |
| 3. รับจ้างทั่วไป | 188 | 52.08 |
| 4. ค้าขาย | 16 | 4.43 |
| **รวม** | **361** | **100.00** |

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 361 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 56.23 เพศหญิง จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 43.77 อายุ ส่วนใหญ่มีอายุ 31- 40 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 46.26 รองลงมา อายุ 41-50 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 22.16 อายุ 18-30 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.73 และ อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 13.85 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 54.85 รองลงมา ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 139 คิดเป็นร้อยละ 38.50 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.26 และ ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39 อาชีพ ส่วนใหญ่อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 188 คน คิดเป็นละ 52.08 รองลงมา อาชีพเกษตรกร จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 39.33 อาชีพค้าขาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.43 และ อาชีพรับราชการ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 4.16

**ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด**

**ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 3.59 | 0.23 | มาก | 5 |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 3.74 | 0.36 | มาก | 4 |
| 3) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 3.86 | 0.45 | มาก | 3 |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 3.86 | 0.63 | มาก | 2 |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 3.89 | 0.25 | มาก | 1 |
| **รวม** | **3.78** | **0.37** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.25) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.63) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.45) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.36) และ ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.23)

**ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ)**

| ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1. ท่านมีความยินดีในสิ่งที่มีและพอใจในสิ่งที่มีอยู่ | 3.71 | 0.82 | มาก | 3 |
| 2. ท่านคิดว่าวิถีการดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะสามารถทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความสุขได้ | 4.00 | 0.69 | มาก | 1 |
| 3. ท่านปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายได้จากการประกอบอาชีพเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว | 3.70 | 0.82 | มาก | 4 |
| 4. ท่านมีการพึ่งพาอาศัยตนเองมากที่สุด | 3.53 | 0.50 | มาก | 6 |
| 5. ท่านมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว | 3.73 | 0.83 | มาก | 2 |
| 6. ท่านมีการวางแผนกับการใช้จ่ายในครอบครัวมากน้อยเพียงใด | 3.54 | 0.53 | มาก | 5 |
| 7. ท่านมีการปลูกผักสวนครัวในบ้านเพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว | 3.23 | 1.06 | ปานกลาง | 8 |
| 8. ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้รับจากการทำงาน หากใช้จ่ายอย่างประหยัดจะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น | 3.29 | 0.83 | ปานกลาง | 7 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.59** | **0.23** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านคิดว่าวิถีการดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะสามารถทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความสุขได้ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.69) ท่านมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.83) ท่านมีความยินดีในสิ่งที่มีและพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.82) ท่านปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายได้จากการประกอบอาชีพเพียงพอต่อ

ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.82) ท่านมีการวางแผนกับการใช้จ่ายในครอบครัวมากน้อยเพียงใด ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.53) ท่านมีการพึ่งพาอาศัยตนเองมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 0.50) ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้รับจากการทำงาน หากใช้จ่ายอย่างประหยัดจะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น ($\bar{X}$ = 3.29, S.D. = 0.83) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านมีการปลูกผักสวนครัวในบ้านเพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว ($\bar{X}$ = 3.23, S.D. = 1.06) เป็นเพราะว่าประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลจำปาขันมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองน้อยมาก

**ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ)**

| ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1. ท่านให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ครอบครัวมีความสุขและมั่นคง | 4.00 | 0.69 | มาก | 3 |
| 2. ท่านพยายามหลีกเลี่ยงการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ | 3.47 | 0.50 | มาก | 6 |
| 3. ท่านสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เมื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น | 4.47 | 0.50 | มาก | 1 |
| 4. ท่านมีการพิจจารณาการใช้จ่ายในครอบครัวว่ามีความจำเป็นหรือไม่ในแต่ละวัน | 3.24 | 0.42 | มาก | 8 |
| 5. ท่านมีการวางแผนล่วงหน้าในการใช้จ่ายในแต่ละเดือน | 3.76 | 0.42 | มาก | 4 |
| 6. ท่านเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตท่านสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้อย่างมีเหตุผล | 3.47 | 0.85 | มาก | 5 |
| 7. ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วยสติปัญญาอย่างมีเหตุผล | 4.24 | 0.42 | มาก | 2 |

**ตารางที่ 4.4 (ต่อ)**

| ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 8. ท่านมีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกประเภท เพื่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันจะทำให้มีความสุข | 3.26 | 0.46 | ปานกลาง | 7 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.74** | **0.36** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีเหตุมีผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เมื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.50) ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วยสติปัญญาอย่างมีเหตุผล ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.42) ท่านให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ครอบครัวมีความสุขและมั่นคง ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.69) ท่านมีการวางแผนล่วงหน้าในการใช้จ่ายในแต่ละเดือน ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.42) ท่านเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตท่านสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้อย่างมีเหตุผล ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.85) ท่านพยายามหลีกเลี่ยงการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.50) ท่านมีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกประเภท เพื่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันจะทำให้มีความสุข ($\bar{X}$ = 3.26, S.D. = 0.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านมีการพิจารณาการใช้จ่ายในครอบครัวว่ามีความจำเป็นหรือไม่ในแต่ละวัน ($\bar{X}$ = 3.24, S.D. = 0.42) เป็นเพราะว่าประชาชนนั้นยังมีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในแต่ละวัน

**ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา)**

| ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี (วิมังสา) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1. ท่านดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำให้ครอบครัวผ่านปัญหาและอุปสรรคไปได้ | 4.00 | 0.69 | มาก | 4 |
| 2. ท่านหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะทำให้ครอบครัว ชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของท่านเอง | 3.71 | 0.83 | มาก | 6 |
| 3. สมาชิกในครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย | 4.00 | 0.70 | มาก | 3 |
| 4. ท่านมีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มในช่วงวันหยุด | 3.72 | 0.83 | มาก | 5 |
| 5. ท่านยึดมั่นในหลักของความซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัดอดออม ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน | 4.24 | 0.43 | มาก | 1 |
| 6. ท่านแนะนำให้คนในครอบครัว หลีกเลี่ยง หรืองดอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท | 3.48 | 0.86 | ปานกลาง | 8 |
| 7. ท่านมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน | 4.22 | 0.44 | มาก | 2 |
| 8. ท่านมีการคิดทบทวนในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น | 3.49 | 0.86 | ปานกลาง | 7 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.86** | **0.45** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านยึดมั่นในหลักของความซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัดอดออม ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.43) ท่านมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนในการบริหาร

จัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.44) สมาชิกในครอบครัวของท่านรู้จักประหยัด อดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.70) ท่านดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สามารถทำให้ครอบครัวผ่านปัญหาและ อุปสรรคไปได้ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.69) ท่านมีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มในช่วงวันหยุด ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.83) ท่านหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะทำให้ครอบครัว ชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของท่านเอง ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.83) ท่านมีการคิดทบทวนในการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.86) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านแนะนำให้คนในครอบครัว หลีกเลี่ยง หรืองดอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท ($\bar{X}$ = 3.48, S.D. = 0.86) เป็นเพราะว่าประชาชนบางกลุ่มจะมีการดื่มสุราหลังจากกลับจากทำงานเป็นประจำ

**ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ)**

| ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1. ท่านดำเนินชีวิตมีการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา | 4.22 | 0.44 | มาก | 1 |
| 2. ท่านนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยตัวของท่านเอง | 3.49 | 0.86 | ปานกลาง | 7 |
| 3. ท่านหาความรู้ประสบการณ์หรือสิ่งใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ | 4.21 | 0.47 | มาก | 2 |
| 4. ท่านสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น | 3.49 | 0.85 | ปานกลาง | 8 |
| 5. ท่านศึกษาสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน | 4.19 | 0.47 | มาก | 4 |
| 6. ท่านนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง | 3.50 | 0.87 | ปานกลาง | 6 |

**ตารางที่ 4.6 (ต่อ)**

| ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 7. ท่านมีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจทำการประกอบอาชีพ | 4.21 | 0.46 | มาก | 3 |
| 8. ท่านเลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต | 3.53 | 0.88 | มาก | 5 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.86** | **0.63** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านดำเนินชีวิตมีการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.44) ท่านหาความรู้ประสบการณ์หรือสิ่งใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.47) ท่านมีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจทำการประกอบอาชีพ ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.46) ท่านศึกษาสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.47) ท่านเลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 0.88) ท่านนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ($\bar{X}$ = 3.50, S.D. = 0.87) ท่านนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยตัวของท่านเอง ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.86) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.85) เป็นเพราะว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ยากจนทำให้การที่จะส่งบุตรหลานเรียนในระดับที่สูงจึงมีน้อย

**ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขคุณธรรม**

| ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | พุทธวิถีของประชาชน | | | |
|---|---|---|---|---|
| | $\bar{X}$ | S.D. | ระดับ | อันดับ |
| 1. ครอบครัวของท่านเมื่อทำสิ่งใดแล้วก็มีความพยายามทำสิงนั้นให้สำเร็จตามที่วางไว้ | 4.21 | 0.47 | มาก | 2 |
| 2. ท่านมีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม | 3.30 | 0.53 | ปานกลาง | 7 |
| 3. ท่านนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่ออบรมตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ | 3.70 | 0.82 | มาก | 6 |
| 4. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรม | 4.05 | 1.00 | มาก | 3 |
| 5. ท่านประกอบอาชีพร่วมกับผู้อื่น ต้องมีความตรงไปตรงมาต่อผู้อื่น | 4.29 | 0.82 | มาก | 1 |
| 6.ท่านมีการนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่ เป็นประจำ | 3.99 | 0.69 | มาก | 4 |
| 7. ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน | 3.71 | 0.83 | มาก | 5 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.89** | **0.25** | **มาก** | **-** |

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านประกอบอาชีพร่วมกับผู้อื่น ต้องมีความตรงไปตรงมาต่อผู้อื่น ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.82) ครอบครัวของท่านเมื่อทำสิ่งใดแล้วก็มีความพยายามทำสิงนั้นให้สำเร็จตามที่วางไว้ ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.47) ท่านคิดว่าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรม ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 1.00) ท่านมีการนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่เป็นประจำ ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.69) ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ($\bar{X}$ =

3.71, S.D. = 0.83) ท่านนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่ออบรมตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.82) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านมีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.30, S.D. = 0.53) อาจเป็นเพราะว่าประชนบางคนจะเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

**ตอนที่ 3 วิเคราะห์ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบที (t – test แบบ Independent Samples)**

**ตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | เพศ | | | | t | Sig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | ชาย | | หญิง | | | |
| | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | | |
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 3.59 | 0.23 | 3.60 | 0.23 | -.335 | .738 |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 3.74 | 0.36 | 3.74 | 0.36 | -.127 | .899 |
| 3) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 3.85 | 0.46 | 3.86 | 0.45 | -.176 | .861 |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 3.85 | 0.64 | 3.86 | 0.63 | .016 | .987 |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 3.89 | 0.25 | 3.89 | 0.26 | .016 | .987 |
| **รวมเฉลี่ย** | **3.78** | **0.38** | **3.79** | **0.37** | **-.168** | **.867** |

จากตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

**ตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ และระดับการศึกษา และอาชีพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')**

**ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | อายุ | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 18-30 ปี | | 31-40 ปี | | 41-50 ปี | | 51 ปีขึ้นไป | |
| | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. |
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 3.62 | 0.27 | 3.58 | 0.23 | 3.60 | 0.23 | 3.59 | 0.21 |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 3.83 | 0.39 | 3.71 | 0.35 | 3.74 | 0.36 | 3.70 | 0.35 |
| 3) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 4.00 | 0.47 | 3.83 | 0.44 | 3.85 | 0.46 | 3.79 | 0.45 |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 4.00 | 0.70 | 3.82 | 0.61 | 3.85 | 0.64 | 3.81 | 0.63 |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 3.90 | 0.30 | 3.88 | 0.24 | 3.91 | 0.25 | 3.90 | 0.23 |
| **รวม** | **3.87** | **0.41** | **3.76** | **0.36** | **3.79** | **0.38** | **3.75** | **0.35** |

จากตารางที่ 4.9 พบว่า พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ปรากฏดังนี้

1. อายุ 18-30 ปี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 0.41) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.70) รองลงมา ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.47) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.30) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.39) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.27)

2. อายุ 31-40 ปี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.36) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.24) รองลงมา ด้านด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.44) ด้านเงื่อนไขความรู้

(วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.61) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.35) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.23)

3. อายุ 41-50 ปี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.38) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.25) รองลงมา ด้านด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.64) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.46) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.36) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.23)

4. อายุ 51 ปีขึ้นไป โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.35) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.23) รองลงมา ด้านด้านเงื่อนไขความรู้(วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.63) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.45) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.35) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.21)

**ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | ความแปรปรวน | SS | df | MS | F | Sig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | ระหว่างกลุ่ม | .075 | 3 | .025 | .461 | .710 |
| | ภายในกลุ่ม | 19.478 | 357 | .055 | | |
| | **รวม** | **19.553** | **360** | | | |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | ระหว่างกลุ่ม | .763 | 3 | .254 | 2.003 | .113 |
| | ภายในกลุ่ม | 45.361 | 357 | .127 | | |
| | **รวม** | **46.124** | **360** | | | |
| 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | ระหว่างกลุ่ม | 1.683 | 3 | .561 | 2.772 | .041* |
| | ภายในกลุ่ม | 72.248 | 357 | .202 | | |
| | **รวม** | **73.931** | **360** | | | |

**ตารางที่ 4.10 (ต่อ)**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | ความแปรปรวน | SS | df | MS | F | Sig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | ระหว่างกลุ่ม | 1.736 | 3 | .579 | 1.449 | .228 |
| | ภายในกลุ่ม | 142.617 | 357 | .399 | | |
| | **รวม** | **144.353** | **360** | | | |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | ระหว่างกลุ่ม | .061 | 3 | .020 | .315 | .815 |
| | ภายในกลุ่ม | 23.256 | 357 | .065 | | |
| | **รวม** | **23.317** | **360** | | | |
| **โดยรวม** | **ระหว่างกลุ่ม** | **.608** | **3** | **.203** | **1.451** | **.228** |
| | **ภายในกลุ่ม** | **49.872** | **357** | **.140** | | |
| | **รวม** | **50.480** | **360** | | | |

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อายุ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

**ตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ย จำแนกตามอายุ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา)**

| อายุ | 18-30 ปี ($\bar{X}$ = 4.00) | 31-40 ปี ($\bar{X}$ = 3.83) | 41-50 ปี ($\bar{X}$ = 3.85) | 51 ปีขึ้นไป ($\bar{X}$ = 3.79) |
|---|---|---|---|---|
| อายุ 18-30 ปี ($\bar{X}$ = 4.00) | - | .17290* | .14688 | .21000* |
| อายุ 31-40 ปี ($\bar{X}$ = 3.83) | | - | -.02603 | .03710 |
| อายุ 41-50 ปี ($\bar{X}$ = 3.85) | | . | - | .06312 |
| อายุ 51 ปีขึ้นไป ($\bar{X}$ = 3.79) | | | | - |

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ด้านด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) อายุ 18-30 ปี กับ อายุ 31-40 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม ระดับการศึกษา**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | ระดับการศึกษา | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | ต่ำกว่ามัธยมศึกษา | | มัธยมศึกษา | | ปริญญาตรี | | สูงกว่าปริญญาตรี | |
| | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. |
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 3.58 | 0.22 | 3.60 | 0.24 | 3.56 | 0.21 | 3.68 | 0.24 |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 3.71 | 0.34 | 3.77 | 0.37 | 3.67 | 0.32 | 3.68 | 0.39 |
| 3) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 3.82 | 0.44 | 3.90 | 0.47 | 3.79 | 0.41 | 3.70 | 0.52 |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 3.80 | 0.60 | 3.91 | 0.66 | 3.72 | 0.57 | 3.98 | 0.63 |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 3.88 | 0.24 | 3.90 | 0.26 | 3.86 | 0.23 | 4.00 | 0.20 |
| **รวม** | **3.75** | **0.35** | **3.81** | **0.39** | **3.72** | **0.33** | **3.80** | **0.36** |

จากตารางที่ 4.12 พบว่า พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.35) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.24) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.44) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.60) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.34) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.22)

2. ระดับการศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.39) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.66) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.47) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.26) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.37) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.24)

3. ระดับการศึกษาปริญญาตรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 3.72, S.D. = 0.33) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ 3.86, S.D. = 0.23) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ 3.79, S.D. = 0.41) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ 3.72, S.D. = 0.57) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ 3.67, S.D. = 0.32) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.56, S.D. = 0.21)

4. ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.36) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.20) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.63) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.52) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.39) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.24)

**ตารางที่ 4.13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา**

| พุทธวิถีของประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | ความแปรปรวน | SS | df | MS | F | Sig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | ระหว่างกลุ่ม | .103 | 3 | .034 | .629 | .597 |
| | ภายในกลุ่ม | 19.450 | 357 | .054 | | |
| | **รวม** | **19.553** | **360** | | | |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | ระหว่างกลุ่ม | .445 | 3 | .148 | 1.160 | .325 |
| | ภายในกลุ่ม | 45.680 | 357 | .128 | | |
| | **รวม** | **46.125** | **360** | | | |
| 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | ระหว่างกลุ่ม | .755 | 3 | .252 | 1.228 | .299 |
| | ภายในกลุ่ม | 73.176 | 357 | .205 | | |
| | **รวม** | **73.931** | **360** | | | |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | ระหว่างกลุ่ม | 1.329 | 3 | .443 | 1.106 | .347 |
| | ภายในกลุ่ม | 143.024 | 357 | .401 | | |
| | **รวม** | **144.353** | **360** | | | |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | ระหว่างกลุ่ม | .130 | 3 | .043 | .668 | .572 |
| | ภายในกลุ่ม | 23.187 | 357 | .065 | | |
| | **รวม** | **23.317** | **360** | | | |
| **โดยรวม** | **ระหว่างกลุ่ม** | **.394** | **3** | **.131** | **.935** | **.424** |
| | **ภายในกลุ่ม** | **50.086** | **357** | **.140** | | |
| | **รวม** | **50.480** | **360** | | | |

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม อาชีพ**

| พุทธวิถีของประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | อาชีพ | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | เกษตรกร | | รับราชการ | | รับจ้างทั่วไป | | ค้าขาย | |
| | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. | $\bar{X}$ | S.D. |
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | 3.60 | 0.23 | 3.60 | 0.24 | 3.59 | 0.24 | 3.55 | 0.18 |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | 3.74 | 0.36 | 3.70 | 0.35 | 3.75 | 0.36 | 3.64 | 0.30 |
| 3) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | 3.86 | 0.46 | 3.81 | 0.45 | 3.86 | 0.46 | 3.70 | 0.39 |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | 3.86 | 0.64 | 3.83 | 0.63 | 3.87 | 0.64 | 3.70 | 0.52 |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | 3.90 | 0.26 | 3.91 | 0.25 | 3.89 | 0.26 | 3.91 | 0.21 |
| **รวม** | **3.79** | **0.38** | **3.77** | **0.36** | **3.79** | **0.38** | **3.69** | **0.30** |

จากตารางที่ 4.14 พบว่า พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอาชีพ ปรากฏดังนี้

1. อาชีพเกษตรกร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.38) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.26) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.64) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.46) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.36) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.23)

2. อาชีพรับราชการ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.36) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.25) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.63) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.45) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.35) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.24)

3. อาชีพรับจ้างทั่วไป โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.38) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.26) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 0.64) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.46) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.36) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = 0.24)

4. อาชีพค้าขาย โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.30) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.21) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.52) ด้านการมีภูมิกัน (วิมังสา) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.39) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.30) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ($\bar{X}$ = 3.55, S.D. = 0.18)

**ตารางที่ 4.15 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอาชีพ**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | ความแปรปรวน | SS | df | MS | F | Sig |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) | ระหว่างกลุ่ม | .036 | 3 | .012 | .219 | .883 |
| | ภายในกลุ่ม | 19.517 | 357 | .055 | | |
| | **รวม** | **19.553** | **360** | | | |
| 2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) | ระหว่างกลุ่ม | .200 | 3 | .067 | .519 | .669 |
| | ภายในกลุ่ม | 45.924 | 357 | .129 | | |
| | **รวม** | **46.124** | **360** | | | |
| 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) | ระหว่างกลุ่ม | .519 | 3 | .173 | .842 | .472 |
| | ภายในกลุ่ม | 73.412 | 357 | .206 | | |
| | **รวม** | **73.931** | **360** | | | |
| 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) | ระหว่างกลุ่ม | .410 | 3 | .137 | .339 | .797 |
| | ภายในกลุ่ม | 143.944 | 357 | .403 | | |
| | **รวม** | **144.354** | **360** | | | |
| 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม | ระหว่างกลุ่ม | .017 | 3 | .006 | .089 | .966 |
| | ภายในกลุ่ม | 23.300 | 357 | .065 | | |
| | **รวม** | **23.317** | **360** | | | |
| **โดยรวม** | **ระหว่างกลุ่ม** | **.147** | **3** | **.049** | **.348** | **.790** |
| | **ภายในกลุ่ม** | **50.333** | **357** | **.141** | | |
| | **รวม** | **50.480** | **360** | | | |

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

**ตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด**

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามปลายเปิด มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 25.48 สรุปเป็นตารางความถี่ ดังตารางที่ 4.16

**ตารางที่ 4.16 ความถี่ของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด | ความถี่ |
|---|---|
| **1. ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ)** | |
| 1.1 ควรรู้จักว่าอะไรพอเพียง อะไรขาด อะไรเกิน | 60 |
| 1.2 ควรรู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น | 52 |
| 1.3 ควรรู้จักลดจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว | 34 |
| 1.4 รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาในการบริหารชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี | 5 |
| **2. ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ)** | |
| 2.1 ควรใช้หลักเหตุและผลในการดำเนินชีวิต | 74 |
| 2.2 ควรรู้จักความพอประมาณไม่ฟุ่มเฟือยและมีความพอประมาณในทุกด้าน | 50 |
| 2.3 ในทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และเป็นที่พึ่งทางจิตใจในการแก้ไขปัญหา | 32 |
| 2.4 เมื่อมีความพอประมาณแล้วจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข | 25 |
| 2.5 รู้จักกคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาเข้ามาในชีวิต ตามหลักพระพุทศาสนา | 22 |
| **3. ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา)** | |
| 3.1 ดำเนินชีวิติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | 54 |
| 3.2 ควรมีความรอบคอบในการกระทำทุกอย่างและมีสติในการทำงานจะทำให้เกิดความสำเร็จ | 38 |

**ตารางที่ 4.16 (ต่อ)**

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด | ความถี่ |
|---|---|
| 3.3 มีความยึดมั่นในหลักของความซื้อสัตย์ สุจริต ประหยัดอดออม ต่อตนเองและครอบครัว | 29 |
| 3.4 มีควรมีความขยัน อดทน ตามหลักพุทธวิถี | 13 |
| **4. ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ)** | |
| 4.1 ควรมีการศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา | 65 |
| 4.2 ควรนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง | 45 |
| 4.3 ควรมีการวางแผน มีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ ในการประกอบอาชีพ | 33 |
| 4.4 ฝึกฝนทักษะในการทำงานด้วยความเพียรพยายามอุสาหะ | 21 |
| 4.5 ควรมีการศึกษาแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง | 11 |
| 4.6 เลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต | 5 |
| **5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม** | |
| 5.1 ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต | 92 |
| 5.2 ควรมีความอดทน มีความเพียร สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน | 77 |
| 5.3 รู้จักใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี | 27 |
| 5.4 ควรนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่ เป็นประจำ | 9 |

จากตารางที่ 4.16 ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ควรรู้จักว่าอะไรพอเพียง อะไรขาด อะไรเกิน โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ควรรู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นและมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว ควรรู้จักลดจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวด้วยการปลูกผักสวนครัวหรือทำ

อาชีพเสริม รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาในการบริหารชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี เพื่อความผาสุกต่อตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริง

2. ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ควรใช้หลักเหตุและผลในการดำเนินชีวิต ควรรู้จักความพอประมาณไม่ฟุ่มเฟือยและมีความพอประมาณในทุกด้าน ในทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และเป็นที่พึ่งทางจิตใจในการแก้ไขปัญหา เมื่อมีความพอประมาณแล้วจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข รู้จักกคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาเข้ามาในชีวิต ตามหลักพระพุทศาสนา

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ดำเนินชีวิติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที ควรมีความรอบคอบในการกระทำทุกอย่างและมีสติในการทำงานจะทำให้เกิดความสำเร็จ มีควรมีความขยัน อดทน หลีกเลี่ยง หรืองด อบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ

4. ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ควรมีการศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ควรนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง ควรมีการวางแผน มีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ ในการประกอบอาชีพ ฝึกฝนทักษะในการทำงานด้วยความเพียรพยายามอุสาหะ ควรมีการศึกษาแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง เลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรมีความอดทน มีความเพียร สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน รู้จักใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำ ควรนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่ เป็นประจำ

สรุปภาพรวมของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเรียงจากความถี่มากสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รองลงมา ความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ควรมีความอดทน มีความเพียร สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน และความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ควรใช้หลักเหตุและผลในการดำเนินชีวิต

# บทที่ 5
# สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

## 5.1 สรุปผล

1. พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รองลงมา ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ด้านการมีภูมิกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) และด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1.1 ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านคิดว่าวิถีการดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะสามารถทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความสุขได้ รองลงมา ท่านมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว ท่านมีความยินดีในสิ่งที่มีและพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ท่านปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายได้จากการประกอบอาชีพเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว ท่านมีการวางแผนกับการใช้จ่ายในครอบครัวมากน้อยเพียงใด ท่านมีการพึ่งพาอาศัยตนเองมาก ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้รับจากการทำงาน หากใช้จ่ายอย่างประหยัดจะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น และท่านมีการปลูกผักสวนครัวในบ้านเพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว

1.2 ด้านการมีเหตุมีผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เมื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น รองลงมา ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วยสติปัญญาอย่างมีเหตุผล ท่านให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ครอบครัวมีความสุขและท่านมีการวางแผนล่วงหน้าในการใช้จ่ายในแต่ละเดือน ท่านเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตท่านสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้อย่างมีเหตุผล ท่านพยายามหลีกเลี่ยงการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ ท่านมีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกประเภท เพื่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันจะทำให้มีความสุข และ ท่านมีการพิจจารณาการใช้จ่ายในครอบครัวว่ามีความจำเป็นหรือไม่ในแต่ละวัน

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านยึดมันในหลักของความซื้อสัตย์ สุจริต ประหยัดอดออม ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน รองลงมา ท่านมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน สมาชิกในครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ท่านดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สามารถทำให้ครอบครัวผ่านปัญหาและ อุปสรรคไปได้ ท่านมีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มในช่วงวันหยุด ท่านหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะทำให้ครอบครัว ชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของท่านเอง ท่านมีการคิดทบทวนในการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น และ ท่านแนะนำให้คนในครอบครัว หลีกเลี่ยงหรืองดอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท

1.4 ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านดำเนินชีวิตมีการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา รองลงมา ท่านหาความรู้ประสบการณ์หรือสิ่งใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ ท่านมีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจทำการประกอบอาชีพ ท่านศึกษาสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ท่านเลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ท่านนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ท่านนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยตัวของท่านเอง และท่านสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

1.5 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านประกอบอาชีพร่วมกับผู้อื่น ต้องมีความตรงไปตรงมาต่อผู้อื่น รองลงมา ครอบครัวของท่านเมื่อทำสิ่งใดแล้วก็มีความพยายามทำสิงนั้นให้สำเร็จตามที่วางไว้ ท่านคิดว่าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรม ท่านมีการนำพาสมาชิกในครอบครัว

เข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่เป็นประจำ ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ท่านนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่ออบรมตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ และ ท่านมีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอาชีพ โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ในทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาในการบริหารชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถีจริงๆ ที่เน้นให้ทุกคนเป็นคนดี คิดดี พูดดี และปฏิบัติดี ถ้าหากปฏิบัติได้แล้วย่อมรู้ว่าอะไรพอเพียง อะไรขาด อะไรเกิน ควรรู้จักลดจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวด้วยการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น เพื่อความผาสุกอย่างแท้จริง

2. ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) การใช้หลักเหตุและผลในการดำเนินชีวิต ทำให้ชีวิตมีความสุขได้โดยไม่ต้องลำบาก การรู้จักประมาณตนไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักพอประมาณในทุกด้าน ๆ ด้านแล้วความสมดุลของชีวิตย่อมเกิดขึ้นกับคนนั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนความสุขความเจริญย่อมจะอยู่กับคนนั้น

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี(วิมังสา) การมีสติในการทำงานใดๆ เมื่อเราไม่ประมาทมีสติในการทำงาน มีความรอบคอบในการกระทำทุกอย่างจะทำให้เกิดความสำเร็จในหน้าที่การงาน ช่วยเป็นแรงผลักดันให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักพุทธวิถีได้อย่างมีความสุข

4. ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) ประชาชนต้องศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีการวางแผนและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ ในหลักพุทธวิถีของประชาชนตาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอนให้รู้จักความเพียรพยายามอุสาหะซึ่งเป็นหลักแห่งความสำเร็จ

5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ประชาชนต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียรและใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี

## 5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พุทธวิถีเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาในการพัฒนาตนเองเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง ที่ทำให้ประชาชนเกิดความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี มีความพอใจในสิ่งที่ทำนั้น มีความพากเพียรขยันอุตสาหะ มีความเข้มแข็งอดทนความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอย มีความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ จิตใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำมีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท และรู้จักไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 79-80) ได้อธิบายว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 จะทำให้การดำเนินชีวิตนั้นประสบผลสำเร็จ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมแห่งความสำเร็จ โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ได้ดังนี้ 1. ฉันทะ คือ ความพอใจ มีใจรักในสิ่งตนที่ทำ และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ทำให้เกิดผลสำเร็จในหน้าที่การงานนั้นหรือสิ่งที่ทำนั้นให้บรรลุเป้าหมายที่ดีงามนั้น 2. วิริยะ คือ ความพากเพียรขยันอุตสาหะ บากบั่น ก้าวข้ามอุปสรรค ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นไหวกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากที่เกิดขึ้นในชีวิต 3. จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบในหน้าที่การงาน 4. วิมังสา คือ ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่อง

อีกทั้งเทศบาลตำบลจำปาขันได้มีนโยบายเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเพิ่มรายได้แก้ไขปัญหาความยากจนของประชนในทุกระดับ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ประชาชนรู้จักถึงความพอประมาณ มีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมรับมือกับสิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชาชนจึงต้องมีความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต ในการดำเนินชีวิตที่จะต้องมีทั้ง ความเพียร ความอดทน การมีสติ และมีความสามารถรอบด้านในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตในทุกระดับ สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 56) ได้เสนอว่า ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ดังนี้ 1. ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2. ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ ของความรู้รัก สามัคคี 3. ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม 4. ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ และสอดรับกับงานวิจัยของ พันธ์จิตต์ สีเหนี่ยง (2562, หน้า 527-537) การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านหวายเหนียวอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัย พบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเองตามหลักพุทธวิถี เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ทำให้เกิดความพากเพียร มีคความเอาใจใส่ในหน้าที่การงานของตน และ การรู้จักไตร่ตรองที่นำไปปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่ซื่อสัตย์ สุจริต และตั้งมั่นในงานที่ทำให้สำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมพร เทพสิทธา (2550, หน้า 14-15) หลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานจิตใจของประชาชน ทำให้มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบด้วยเหตุและผลเป็นสำคัญตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ ชาระ (2564, หน้า 267-276) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตตำบลนิคมห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะว่า ประชาชนในเทศบาลตำบลจำปาขัน รู้จักกำลังและขอบเขตความสามารถของตน มีการตัดสินใจอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงพิจารณาอย่างรอบคอบและคำนึงถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ มีรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมนำความรู้เสมอมา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัมราวดี อินใหม่ และคณะ (2560, หน้า 557-556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ส่วนความคิดเห็นของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นเพราะว่า ประชาชนที่มีการแยกแยะ รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต มีความรับผิดชอบตลอดจนสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม (2561, หน้า 27-43) ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ ผลการศึกษาพบว่า แตกตางกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

## 5.3 ข้อเสนอแนะ

### 5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถาม

1) ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) ควรรู้จักว่าอะไรพอเพียง อะไรขาด อะไรเกิน โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ควรรู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นและมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว ควรรู้จักลดจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวด้วยการปลูกผักสวนครัวหรือทำอาชีพเสริม รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาในการบริหารชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี เพื่อความผาสุกต่อตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริง

2) ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) ควรใช้หลักเหตุและผลในการดำเนินชีวิต ควรรู้จักความพอประมาณไม่ฟุ่มเฟือยและมีความพอประมาณในทุกด้าน ในทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และเป็นที่พึ่งทางจิตใจในการแก้ไขปัญหา เมื่อมีความพอประมาณแล้วจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข รู้จักกคิดวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อมีปัญหาเข้ามาในชีวิต ตามหลักพระพุทศาสนา

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (วิมังสา) ดำเนินชีวิติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที ควรมีความรอบคอบในการกระทำทุกอย่างและมีสติในการทำงานจะทำให้เกิดความสำเร็จ มีควรมีความขยัน อดทน หลีกเลี่ยง หรืองด อบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ

4) ด้านเงือนไขความรู้ (วิริยะ) ควรมีการศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ควรนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเอง ควรมีการวางแผน มีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ ในการประกอบอาชีพ ฝึกฝนทักษะในการทำงานด้วยความเพียรพยายามอุสาหะ ควรมีการศึกษาแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง เลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

5) ด้านเงือนไขคุณธรรม ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยการนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรมีความอดทน มีความเพียร สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน รู้จักใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตของตนเองตามหลักพุทธวิถี ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำ ควรนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่ เป็นประจำ

**5.3.2 ข้อเสนอแนะนำไปใช้**

1) ด้านความพอประมาณ ประชาชนควรมีความพอประมาณในตนเองพอใจใจในสิ่งที่ตนมี รู้จักประหยัด อดออม เก็บเงินไว้เลี้ยงดูครอบครัวและวางแผนในการใช้จ่ายในแต่ละวัน

2) ด้านการมีเหตุผล ควรลดภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นโดยโดยเฉพาะ การลด ละ เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทุกชนิด ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ควรมีการวางแผนในการหารายได้เพิ่มขึ้นด้วยการประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากรายได้หลัก และในการทำงาน มีความรอบคอบในการกระทำทุกอย่างจะทำให้เกิดความสำเร็จในหน้าที่การงาน

4) ด้านความรู้ ควรศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีการวางแผนและการปฏิบัติในการประกอบอาชีพ แล้วนำความรู้ ประสบการณ์ที่มีอยู่แลกเปลี่ยนกับสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคีและให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

5) ด้านคุณธรรม ควรพาสมาชิกในครอบครัวทำบุญตักบาตรและเข้าวัดฟังธรรมอยู่เป็นประจำ เพื่อให้มีจิตใจผ่องใสซึมซับหลักธรรมยึดเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

**5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป**

1) ควรมีการการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเพิ่มรายได้แก้ไขปัญหาความยากจน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้เข็มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

# บรรณานุกรม


**1) หนังสือทั่วไป**

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2549). *คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชมชนเพื่อยกระดับครัวเรือน.* กรงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิสาหกจชมชน กรมการพัฒนาชมชน.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). *สถิติสำหรับงานวิจัย.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.

งามพิศ สัตยสงวน. (2545). *วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ธีรวุฒ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสงคมศาสตร์.* อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครังที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญมี แท่นแก้ว. (2548). *ปรัชญากับศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ประเวศ วะส. (2541). *บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

ปริญญ์ จงวัฒนา. (2550). *พุทธธรรมเพื่อกัลยาณมิตร*. กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์.

ปิ่น มุทุกันต์. (2546). *พุทธวิธีครองใจคน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2554). *มโนทัศน์การดำรงชีพ Livelihoods*. เชียงใหม่: กองทุนพัฒนาวิชาการ, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. (2546). *เศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: แม็ค.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2544). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษา.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม). (2552). *รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาบรรณาคาร.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *การครองตน ครองคน และครองงาน หลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและคนทำงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ). (2546). *กตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2547). *การงานที่เป็นสุข: การทำงานคือการปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมนูญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *ชีวิต การงาน หลักธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2552). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ราชบุรี: วัดหลวงพอสดธรรมกายาราม.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยฺมงคโล). (2552). *คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม: เพชรเกษม พริ้นติ้ง.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2542). *ความรู้คู่คุณธรรม: รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัคพงศ์ ปวงสุข. (2553). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษาเกษตร.* กรุงเทพฯ: มีนเซอร์วิสซัพพลายลิมิเต็ดพาทเนอร์ชิพ.

มาฆะ ขิตตะสังคะ. (2557). *องค์การเอกชนกับการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพฯ: คณะวิชาการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.* กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.

เวธกา เสวครบุรี. (2554). *แนวทางการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงบานไรปา ตำบลหวยเขยง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี*. กาญจนบุรี: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.

ศิริพร ดาบเพชร  คมคาย มากบัว และประจักษ์ แป๊ะสกุล. (2551). *ประวัติศาสตร์ไทย ม.4 - ม.6.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่* (ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

สนอง วรอุไร. (2550*). ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.

สมจิตร ล้วนจำเริญ. (2532). *พฤติกรรมผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส. (2543). *หลักพระพุทธศาสนา* (พิมพครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

สมพร เทพสิทธา. (2549). *การเดินตามรอยพระยุคลบาทเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต*. กรุงเทพฯ: กองทุนอริยมรรค.

สมพร เทพสิทธา. (2550). *การเดินตามรอยพระยุคบาทเศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554 / สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 / สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2560). *คู่มือการขับเคลื่อนการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.

สำนักปลัดเทศบาลตำบลจำปาขัน จังหวัดร้อยเอ็ด. (2564). *แผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ (พ.ศ.2564)*. ร้อยเอ็ด: เทศบาลตำบลจำปาขัน.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2547). *เศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัส*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

สุพรรณี ไชยอำพร (2540). *การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและวิธีการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัตรา สุภาพ. (2541). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). *หลักธรรมทำตามรอยยุคลบาท*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). *ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.

เสน่ห์ จามริก. (2546). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.

อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2543). *กลยุทธ์การตลาด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมร โสภณวิเชษฐ์วงศ์ และกวี อิศริวรรณ. (2535). *หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส018 - ส019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อำพล เสนาณรงค์. (2550). *เจาะประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง: องค์ความรู้จากงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). *หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และสารนิพนธ์**

คมแสน พิลาสมบัติ. (2557). *วิถีชีวิตชุมชนรอบเขื่อนหลังการสร้างเขื่อนพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.* หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.

จีรวรรณ นาสมวา. (2560). *วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านจอมนางตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. (2561). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, คณะวิทยาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ทิพย์พรัตน์ แสงพันธ์. (2563). *การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลเขื่องคำอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พรชนก ลี้ภัยรัตน์. (2556). *วิถีชีวิตและความคาดหวังของผู้บริโภคต่อเอเชียทีค เดอะริเวอร์ฟร้อนท์ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ภาวัช พุฒพันธ์. (2563). *การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในตำบลดู่ลาดอำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุพันธ์ แสนสี. (2558). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อสงเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**3) สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง**

**3.1) บทความในวารสาร**

เกษม วัฒนชัย. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 5*(2), 155-156.

โฆสิต แพงสร้อย. (2563). การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงจิ้งหรีดตามหลักอิทธิบาท 4. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 7*(2), 286-299.

จันทร์ชลี มาพุทธ. (2560). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตระดับอุดมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์, 28*(1), 28-40.

จินดามาศ ทินกร, พระราชปริยัติกวี และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2563). การเสริมสร้างสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8*(5), 1736-1749.

จุฑารัตน์ ธาราทิศ. (2562). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวประมงหมึกสายด้วยเปลือกหอยจุกพราหมณ์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 7*(2), 123-133.

ตรัยยาลักษณ เรืองราย. (2563). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลากรภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 8*(1), 109-123.

ธเนศ นกเพ็ชร และพระมหาวิชาญ กนฺตสีโล. (2564). วิถีชีวิตใหม่ภายใต้พระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9*(1), 292-302.

นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2564). การศึกษาสภาพการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1. *วารสาร มมร วิชาการล้านนา, 10*(2), 9-18.

บุญยืน งามเปรี่ยม และเกษม ประอาง. (2563). พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาจุฬาคชสาร, 11*(1), 13-24.

บุญเสริม บุญเจริญผล. (2543). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารวิชาการเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก, 2*(4), 3-4.

ประสิทธิ์ ชาระ และปาลิตา ชาระ. (2564). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตตำบลนิคมห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 21*(3), 267-276.

ปัทญภัจช พรมเสนา พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, และเกรียงศักดิ์ ฟองคำ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับวิสาหกิจชุมชนไม้ปาร์เก้ ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่. *วารสารธรรมวิชญ์ (การประชุมสัมมนาวิชาการระดับนานาชาติ), 3*(1), 305-314.

พระบุญเสริม อาจดวงดี และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2564). หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาศักยภาพการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 3*(2), 29-37.

พวงชมนาถ จริยะจินดา. (2561). บทบาทของผู้ดูแลผู้สูงอายุตามหลักอิทธิบาท 4. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 1*(2), 18-28.

พันธ์จิตต์ สีเหนี่ยง. (2562). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านหวายเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 37*(3), 527-537.

พิชญาณี เชิงคีรีไชยยะ. (2564). วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 11*(3), 75-85.

ภัคพงศ์ ปวงสุข รัชดากร พลภักดี และ อรุณรัศมี แสงศิลา. (2553). ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดอำนาจเจริญ. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 9*(2), 31-40.

ภูริณัฐ จุลนิพิฐวงษ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธกับพฤติกรรมการเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. *วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10*(2), 1931-1949.

วิภาวี ขาวถิ่น. (2562). การดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากร กองวัง สำนักพระราชวัง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 5*(1), 127-140.

วาสนา พิทักษ์ธรรม. (2564). การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลเนินงาม อำเภอรามัน จังหวัดยะลา. *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6*(12), 305-317.

สอาด ภูนาสรณ์, สมควร นามสีฐานและ อำนวยพร โฮมจูมจัง. (2564). พุทธวิถีไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในยุค NEW NORMAL. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 8*(2), 14-26.

โสภณ ขำทัพ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำเนินชีวิตของครูในโรงเรียนเอกชน จังหวัดนนทบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 5*(2), 16-26.

สาคร แก้วสมุทร์. (2564). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 12*(1), 247-258.

อัจฉราภรณ์ หงส์สุพรรณ. (2560). พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย, 9*(2), 403-429.

Calkins ( 2009) . Sufficiency Economy Matrices: Multi-Period Optimization for Local DevelopmentPlanners, *Journal of Economics and Management,* 5, 305-332

Plummer, Joseph T. (1974) The Concept and Application of Life Style Segmentation. *Journal of Marketing, 38*(1). 33-37.

**4) รายงานการประชุมวิชาการ หรือการสัมมนาทางวิชาการ**

เมวิกา ขวัญสุวรรณ และคณะ (2560). *การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.* ในการประชุมวิชาการด้านมนุษย์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2 (567-576). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขา.

วรรณพร อนันตวงศ์, เก็ตถวา บุญปราการ และปัญญา เทพสิงห์. (2561). *วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง.* ในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 9 (27-41), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อัมราวดี อินใหม่ และคณะ. (2560). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านสวนทุเรียน หมู่ 4 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. ในการประชุมวิชาการด้านมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2. “มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์นวัตกรรมสร้างสรรค์สังคม”. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

**5) เอกสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์**

ทรูปลูกปัญญา. (2564). *การดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลก*. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2565, จาก https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/34939.

พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์. (2549). โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2565 จาก https://84000.org/tipitaka/ read/ msiri.php?B=35&siri=35.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560*). เศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2564, จาก https://www.chaipat.or.th.

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565) *วิถีชีวิต*. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2565 จาก https:/ thainews.prd.go.th.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด. (2564). *บูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ*. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2564, จาก https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/ TCATG210803205055132.

# ภาคผนวก

# ภาคผนวก ก
# รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

# รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1. พระเทพวชิรวิมล, ดร.
   ศน.บ. (พุทธศาสนาและปรัชญา)
   MASTER OF ARTS IN BUDDHIST STUDIES
   Ph.D. in PALI & BUDDHISM
   ตำแหน่ง: อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
   สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
2. พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.
   พธ.ด. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญา)
   พธ.ม. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)
   พธ.บ. พุทธศาสตรบัณฑิต (ศาสนา)
   ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
3. นายอำพัน นาไทร
   ร.ม. รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต
   ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายปกครอง เทศบาลตำบลจำปาขัน

# ภาคผนวก ข
# หนังสือความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

# บันทึกข้อความ

**ส่วนงาน** วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

**ที่** อว ๗๙๑๗/ว ๐๖๗๗ **วันที่** ๒๐ เมษายน ๒๕๖๖

**เรื่อง** ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

**กราบเรียน** พระเทพวชิรวิมล, ดร.

ด้วย พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (BUDDHIST WAT OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUB-DISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRCT, ROI ET PROUINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วิทยากร ๑
และวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบเครื่องมือการ
วิจัย (IOC) ด้วยความ
ยินดี.

พระเทพวชิรวิมล
(พระเทพวชิรวิมลดำรง)
เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

# บันทึกข้อความ

**ส่วนงาน** วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

**ที่** อว ๗๙๑๗/ว ๐๑๗๗ **วันที่** ๓๐ เมษายน ๒๕๖๖

**เรื่อง** ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

**เรียน** พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ด้วย พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (BUDDHIST WAT OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUB-DISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRCT, ROI ET PROUINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ยินดีรับเป็นผู้เชี่ยวชาญ

พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

๒๙ เมษายน ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/๐๒๔๗

๒๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เจริญพร นายอำพัน นาไทร หัวหน้าฝ่ายปกครอง

ด้วย พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๑๐๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (BUDDHIST WAT OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUB-DISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRCT, ROI ET PROUINCE)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๙-๖๖๗๘-๑๒๑๕

(นายอำพัน นาไทร)
หัวหน้าฝ่ายปกครอง
21 เม.ย. 66

# ภาคผนวก ค
# หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ ๐๒๕๖

อบต.ท่าหาดยาว
รับที่ 1280
วันที่ 10 พ.ค. 66
เวลา 10:40

๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

เจริญพร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหาดยาว

ด้วย พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (BUDDHIST WAT OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUB-DISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRCT, ROI ET PROUINCE)" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในหน่วยงานของท่าน เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

เรียน นายก อบต.ท่าหาดยาว
- เพื่อโปรดพิจารณา
- อนุเคราะห์ตามเรื่องขอความ
อนุเคราะห์

นายประจักษ์ อุณาศรี
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

อนุเคราะห์ตามเรื่องขอความ
อนุเคราะห์

(นายปราโมทย์ สุทธิสุข)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหาดยาว

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๙ ๖๖๗๘ ๑๒๑๕

# ภาคผนวก ง
# หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/๐๔๕๑

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลจำปาขัน

ด้วย พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๑๑๐๐๑ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (BUDDHIST WAT OF LIFE OF THE PEOPLE BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICENCY ECONOMY IN MUNICIPALITY OF CHAMPA KHAN SUB-DISTRICT, SUWANNAPHUM DISTRCT, ROI ET PROUINCE)" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม ในหน่วยงานของท่านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้ความร่วมมือ

(นายสมชาย สีเหลือง)
นายกเทศมนตรีตำบลจำปาขัน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๙ ๖๖๗๘ ๑๒๑๕

# ภาคผนวก จ
# แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

# แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

## เรื่อง พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาล ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

**คำชี้แจง**

แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ในการตอบแบบสอบถามขอได้โปรดตอบตามความเป็นจริง ตอบทุกตอน ทุกข้อ และข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม จะเก็บเป็นความลับและใช้เฉพาะขอบเขตทางวิชาการ เพื่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดผลเสียหายใดๆ ต่อตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์

พระอนุรักษ์ อภินนโท (มูลรัตน์)
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

## ตอนที่ 1

### ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

**<u>คำชี้แจง</u>** โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง เกี่ยวกับตัวท่านในปัจจุบัน

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ 18-30 ปี

☐ 31 – 40 ปี

☐ 41-50

☐ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา

☐ มัธยมศึกษา

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

☐ เกษตรกร

☐ รับราชการ

☐ รับจ้างทั่วไป

☐ ค้าขาย

**ตอนที่ 2** พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

**<u>คำชี้แจง</u>** โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบทางขวามือ ของแต่ละข้อเพียงช่องเดียว ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดคะแนนกับระดับการปฏิบัติ ดังนี้

5 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง พุทธวิถีของประชาชนอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง | | พุทธวิถีของประชาชน | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| **ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ)** | | | | | | |
| 1 | ท่านมีความยินดีและพอใจในสิ่งที่มีอยู่ | | | | | |
| 2 | ท่านคิดว่าวิถีการดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะสามารถทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความสุขได้ | | | | | |
| 3 | ท่านปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รายได้จากการประกอบอาชีพเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว | | | | | |
| 4 | ท่านมีการพึ่งพาอาศัยตนเองมากเพียงใด | | | | | |
| 5 | ท่านมีการวางแผนลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครอบครัว | | | | | |
| 6 | ท่านมีการวางแผนกับการใช้จ่ายในครอบครัวมากน้อยเพียงใด | | | | | |
| 7 | ท่านมีการปลูกผักสวนครัวในบ้านเพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว | | | | | |
| 8 | ท่านคิดว่ารายได้ที่ได้รับจากการทำงาน หากใช้จ่ายอย่างประหยัดจะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น | | | | | |
| **ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ)** | | | | | | |
| 9 | ท่านส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ครอบครัวมีความสุขและมั่นคง | | | | | |

| พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด | | พุทธวิถีของประชาชน | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 5 | 4 | 3 | 2 | 1 |
| 10 | ท่านพยายามหลีกเลี่ยงการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ | | | | | |
| 11 | ท่านสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เมื่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น | | | | | |
| 12 | ท่านมีการพิจจารณาการใช้จ่ายในครอบครัวว่ามีความจำเป็น ตามแผนที่วางไว้หรือไม่ในแต่ละวัน | | | | | |
| 13 | ท่านมีการวางแผนล่วงหน้าในการใช้จ่าย ตามแผนหรือไม่ในแต่ละเดือน | | | | | |
| 14 | เวลาเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตท่านสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้อย่างมีเหตุผล | | | | | |
| 15 | ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วยสติปัญญาอย่างมีเหตุผล | | | | | |
| 16 | ท่านมีการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดทุกประเภท เพื่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวันจะทำให้มีความสุข | | | | | |
| **ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี (วิมังสา)** | | | | | | |
| 17 | ท่านดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สามารถทำให้ครอบครัวผ่านปัญหาและ อุปสรรคไปได้ | | | | | |
| 18 | ท่านหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่จะทำให้ครอบครัว ชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของท่านเอง | | | | | |
| 19 | สมาชิกในครอบครัวของท่านรู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย | | | | | |
| 20 | ท่านมีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มในช่วงวันหยุด นอกเหนือจากอาชีพหลัก | | | | | |
| 21 | ท่านยึดมันในหลักของความซื้อสัตย์ สุจริต ประหยัดอดออม ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน | | | | | |
| 22 | ท่านแนะนำให้คนในครอบครัว หลีกเลี่ยง หรืองดอบายมุข และสิ่งเสพติดทุกประเภท | | | | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 23 | ท่านมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน | | | | | |
| **พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** | | **พุทธวิถีของประชาชน** | | | | |
| | | **5** | **4** | **3** | **2** | **1** |
| 24 | ท่านมีการคิดทบทวนในการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น | | | | | |
| **ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ)** | | | | | | |
| 25 | ท่านพอใจในการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา | | | | | |
| 26 | ท่านนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สร้างอาชีพให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยตัวของท่านเอง | | | | | |
| 27 | ท่านหาความรู้ประสบการณ์หรือสิ่งใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพ | | | | | |
| 28 | ท่านสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น | | | | | |
| 29 | ท่านศึกษาสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน | | | | | |
| 30 | ท่านนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในครอบครัว หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง | | | | | |
| 31 | ท่านมีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจทำการประกอบอาชีพ | | | | | |
| 32 | ท่านเลือกรับแต่สิ่งที่ดี หลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดี ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต | | | | | |
| **ด้านเงื่อนไขคุณธรรม** | | | | | | |
| 33 | ครอบครัวของท่านเมื่อทำสิ่งใดแล้วก็มีความพยายามทำสิงนั้นให้สำเร็จตามที่วางไว้ | | | | | |
| 34 | ท่านมีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีคุณธรรม | | | | | |
| 35 | ท่านนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่ออบรมตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ | | | | | |

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 36 | ท่านคิดว่าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรม | | | | | |
| **พุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด** | | **พุทธวิถีของประชาชน** | | | | |
| | | **5** | **4** | **3** | **2** | **1** |
| 37 | ท่านประกอบอาชีพร่วมกับผู้อื่น ต้องมีความตรงไปตรงมาต่อผู้อื่น | | | | | |
| 38 | ท่านมีการนำพาสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำบุญใส่บาตรอยู่ เป็นประจำ | | | | | |
| 39 | ท่านสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้เมื่อท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน | | | | | |

**ตอนที่ 3** ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความพอประมาณ (ฉันทะ) อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีเหตุมีผล (จิตตะ) อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่ดี (วิมังสา) อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขความรู้ (วิริยะ) อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิถีของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตเทศบาลตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

# ภาคผนวก ฉ
# ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผลการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

| ข้อที่ | ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ | | | คะแนนรวม | ค่าเฉลี่ย IOC | สรุปผล |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | | | |
| 1 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 2 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 3 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 4 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 5 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 6 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 7 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 8 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 9 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 10 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 11 | 0 | +1 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 12 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 13 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 14 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 15 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 16 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 17 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 18 | +1 | 0 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 19 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 20 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 21 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 22 | 0 | +1 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |

| ข้อที่ | ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ | | | คะแนนรวม | ค่าเฉลี่ย IOC | สรุปผล |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | | | |
| 23 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 24 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 25 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 26 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 27 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 28 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 29 | 0 | +1 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 30 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 31 | 0 | +1 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 32 | +1 | 0 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 33 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 34 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 35 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 36 | +1 | 0 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 37 | +1 | 0 | +1 | 2 | 0.67 | ใช้ได้ |
| 38 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |
| 39 | +1 | +1 | +1 | 3 | 1.00 | ใช้ได้ |

**สูตร** $IOC = \frac{\sum R}{N}$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง

N แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

<u>หมายเหตุ</u>: ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้

ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

สรุปค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

**ผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)**

**Case Processing Summary**

| | | N | % |
|---|---|---|---|
| Cases | Valid | 30 | 100.0 |
| | Excluded[a] | 0 | .0 |
| | Total | 30 | 100.0 |

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

**Reliability Statistics**

| Cronbach's Alpha | N of Items |
|---|---|
| .970 | 39 |

**Item-Total Statistics**

| | Scale Mean if Item Deleted | Scale Variance if Item Deleted | Corrected Item-Total Correlation | Cronbach's Alpha if Item Deleted |
|---|---|---|---|---|
| A1 | 166.6333 | 459.826 | .832 | .968 |
| A2 | 166.8000 | 453.614 | .850 | .968 |
| A3 | 166.5667 | 473.013 | .637 | .969 |
| A4 | 166.6000 | 468.317 | .781 | .969 |
| A5 | 166.5000 | 475.224 | .640 | .969 |
| A6 | 166.5333 | 476.671 | .559 | .969 |
| A7 | 166.5333 | 479.223 | .454 | .970 |
| A8 | 166.6000 | 462.869 | .815 | .968 |
| A9 | 166.4667 | 473.844 | .682 | .969 |
| A10 | 166.3667 | 478.378 | .580 | .969 |
| A11 | 166.7333 | 456.133 | .915 | .968 |
| A12 | 166.7333 | 475.995 | .524 | .970 |

**Item-Total Statistics**

| | Scale Mean if Item Deleted | Scale Variance if Item Deleted | Corrected Item-Total Correlation | Cronbach's Alpha if Item Deleted |
|---|---|---|---|---|
| A13 | 166.5667 | 473.013 | .637 | .969 |
| A14 | 166.6333 | 463.689 | .879 | .968 |
| A15 | 166.4333 | 481.289 | .478 | .970 |
| A16 | 166.4667 | 473.844 | .682 | .969 |
| A17 | 166.5667 | 473.013 | .637 | .969 |
| A18 | 166.6667 | 459.333 | .821 | .968 |
| A19 | 166.6000 | 460.317 | .882 | .968 |
| A20 | 166.7667 | 457.013 | .872 | .968 |
| A21 | 166.7333 | 475.995 | .524 | .970 |
| A22 | 166.7667 | 457.426 | .862 | .968 |
| A23 | 166.5667 | 478.806 | .498 | .970 |
| A24 | 166.4667 | 463.982 | .807 | .968 |
| A25 | 166.3333 | 478.437 | .506 | .970 |
| A26 | 166.5000 | 470.741 | .844 | .968 |
| A27 | 166.4000 | 479.283 | .476 | .970 |
| A28 | 166.5667 | 465.357 | .779 | .969 |
| A29 | 166.7333 | 475.995 | .524 | .970 |
| A30 | 166.4000 | 483.352 | .445 | .970 |
| A31 | 166.7667 | 457.013 | .872 | .968 |
| A32 | 166.3667 | 473.689 | .742 | .969 |
| A33 | 166.5333 | 483.844 | .290 | .971 |
| A34 | 166.6333 | 464.585 | .777 | .969 |
| A35 | 166.2333 | 490.047 | .242 | .970 |
| A36 | 166.4000 | 480.110 | .519 | .970 |
| A37 | 166.3667 | 477.689 | .526 | .970 |
| A38 | 166.5333 | 477.292 | .460 | .970 |
| A39 | 166.4000 | 473.421 | .748 | .969 |

# ประวัติผู้วิจัย


**ชื่อ – ฉายา(นามสกุล)** : พระอนุรักษ์ อภินนฺโท (มูลรัตน์)

**วัน/เดือน/ปีเกิด** : 12 เมษายน 2538

**ชาติภูมิ** : 84 หมู่ 4 ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45130

**ที่อยู่ปัจจุบัน** : 82 หมู่ 4 ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45130

**วุฒิการศึกษา**

: พ.ศ.2563 จบปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร สาขาการพัฒนาชีวิตและชุมชน แบบบูรณาการ

พ.ศ 2566 กำลังศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

**E-mail** : it090117mui01@gmail.com

**โทรศัพท์** : 096-678-1215